

ŠUMARSKI LIST.

Br. 1. U Zagrebu, 1. siečnja 1883. God. VII.

Uredništvo članovom šumarskog društva k novoj godini 1883.

Današnjim danom, razaslijeimo eto sedmi tečaj ovoga lista velećenjenim našim drugovom. Šest je godina minulo, odkada „Šumarski list“ utemeljen, i to utemeljen zato, da bude vjernim ogledalom znanstvenog i duševnog rada hrvatskih šumara u obće. Cilj doista uzvišen, no i teško dostiživ. Mnogo je stajalo truda i naprezanja, dok bar u toliko uspjesmo, da list taj toli po sadržaju koli i po obliku podignemo na onaj stepen, za da se bude mogao bar donjekle mjeriti s mnogobrojnim inimi časopisi te vrsti. Objelodanjujuć na ljetošnjoj glavnoj skupštini izvješće, o radu, djelovanju i stanju hrvatskog šumarskog društva za poslednjih godina, spomenusmo među ostalim takodjer i najvažnija o stanju i napredku, kao i ciljevih i zadatku ovoga glasila. Počimajući pako danas sa novim tečajem držimo, da nam ipak valja još i koju posebnu obzirom na list i suradnike mu spomenuti.

Prispodobimo li pako prije svega, poslednje tečaje lista sa prijašnjimi, to vidimo, da se u prvome redu broj velećenjenih suradnika ovo poslednje dobe znatno omnažao. Među imeni suradnika, koja riese ovaj list, ter koji i nadalje svoje suradničtvu listu obrekoše, nalazimo imena malo ne svih naših najvrstnijih i najodličnijih šumara. Isto tako si smatramo baš i dužnošću, du im se s naše strane odužimo bar u toliko, u koliko im se eto ponovno zahvaljujemo.

Nu kraj svega toga ipak, pomislimo li, da jedva 6% svijuh društvenih članova, takodjer i za list naš radi, to nemožemo na ino, van da se uzdamo u budućnost, kad će i ostali naši drugovi uviditi, da možda nejma ugodnijeg čuvstva, van kad čovjek, svoje nazore, svoje misli i znanje takodjer i drugim saobćuje, i to na onakovom mjestu i onakovim načinom, da iste budu i zbilja biti na pouku, zabavu i korist jednomišljenika. Gdje pako, da se nam hrvatskim šumarom pruža liepša zgoda, da šobćimo naše želje, naša opažanja i nazore, van da ih objelodanjujemo u jedinom po nas u tom pogledu kompetentnom glasilu t. j. u ovome listu. Čim nas više bude koji ćemo oko boljka lista raditi, čim se temeljitije u njemu budu pojedina strukovna pitanja razpravljala, tim uvaženiji, a po tome itim koristniji po struku našu biti će taj naš društveni organ. List

naš, danas dolazi među sve slojeve javnoga nam života, poimence pako nastojasmo osobito u posljednje doba, da ga takodjer i oni faktori čitali budu, o o kojih u prvome redu boljak i napredak našega šumarstva ovisi.

Napred dakle gospodo šumari, radite i pišite za taj naš list. Vi se tužite na nevaljalost uredba, zakona i naredaba, niste zadovoljni sa stanjem Vašim, a i manjkavosti toga našega lista kritizirate, — pa ipak — što laglje — nego složnim i uzajamnim radom svemu tome doskočiti. Da svaki naših članova, samo deset redaka pošalje za list taj, u godinu dana, pak sjegurno nebude glasila strukovnog nad „Šumarskim listom.“ — A toliko bi bar svaki slednji vremena imao, a i zanimiva tečajem jedne godine nacrtati mogao.

I tako za one, koji neće s nama da rade, a ipak su članovi našega društva, nejma razložnog izpričanja. Nejma tim više, što je uredništvo svako doba pripravno primati članke, ma kojim jezikom pisane, samo, da su vrstni. Uredništvo prevesti će ih, treba li, ili pako i samo izpraviti il preudesiti, kako već kada. — Pa napokon članci se i nagradjuju, u koliko to sredstva društva dopuštaju. Izgovor dakle; neznamo jezik, terminologiju ili druga slična, takodjer uz te okolnosti vrediti nemože. I tako nam konačno preostaje samo još na jednu odgovoriti, koju već često puta, ma da i jeste dosta čudnovato, slušasmo, a to jeste pitanje, šta da nam se prije svega saobćuje? — Onomu koji rad naš pazljivo prati, odgovorit će na to već i sam sadržaj lista, za poslednjih godina, nu mi ćemo ipak i obzirom na spomenuto, i u interesu stvari koju reći i o tome.

Dnevna pitanja, kao razprave tičuće se manjkavosti i nedostataka postojećih šumskih zakona i naredaba, razprave o upravi i gospodarenju, občinskih i državnih šuma, razprave o organizaciji šumarske uprave i policije kritična razmatranja o radnja procjenbenih, uređajnih i katastralnih.

Izveštaji o šumskih prodaja, lovu i prometu sa šumskimi proizvodi. Ortrice lovačke. Nacrti kulturnih radnja i troškova. Opisi šumskog gospodarstva pojedinih područja i šumskih kotara. Sitnice, o rodnosti šumskih plodova, cieni šumskih proizvoda, unovčenju šumarskih použitaka. Saobćivanja o imenovanjih, odlikovanjih, premještajih, popunjivanju izpražnjenih mjesta i natječajih. Vjekopisi, prilozi za poučenje povjesti šumarstva u nas, za spoznavanje naše faune i flore, saobćivanja o dogodivših se šumsko elementarnih nepogoda, izvještaji o šumskih kvarovih i kazna. Razprave o bolesti i mana šumskog drveća, gulenju kore, pošumljenju goljetih, gradnji šumskih prometila, uporabi raznovrstnog drveća i raznih strojevih. Šumarsko znanstvena iztraživanja, o radnji, uzgoju i šumarskih znanostih u obće, to su themata, na koje bi nam svaki po-jedinac društvenih članova, koju tu odgovoriti, odnosno priposlati mogao.

Svaki i najmanji događaj pako na polju šumarstva, znamo li ga primjerenom saobćiti, postaje važan po strukovno glasilo, nitko dakle neka nemisli, da ova ili ona stvar, možda zato, što je mjestno poznata po obćenitost izgubila vrijednost. Imenito pako bit će svi šumarsko statistični podateci istom onda važni,

budu li se redovito i sa svijuh strana saobćivati, a isto tako postaju i sva ostala razpravljajnja znanstvenih kao i inih dnevnih pitanja, po čitatelje tek onda osobito zanimiva, kad se po raznih osoba i s različitih stanovištah saobćuju i razglabaju.

Mi bismo pako, mogli u slučaju, da nam rieči ove neostanu bez odziva, s vremenom možda takodjer i šumarski mjesečnik izdavati, što do sada i uz obstojeće okolnosti, absolutno moguće nije. Podignuće struke naše, šumarskog nam društva, ovoga lista i želje za napredkom nukahu nas, da eto i ove redke napisasmo, namjeniv ih uvažanju i razmatranju savjestnih, naprednih, vrstnih i domoljubnih naših drugova, dosadanji uspjeh pako, kao i radostni znaci bolje budućnosti naše struke u Hrvatskoj, pobudjuju u nama nadu, da ćemo možda već do mala moći takodjer i uspjeh, tih naših nastojanja prikazati. A u to ime pozdravljamo veleštovane članove šumarskog društva, u to im ime eto takodjer i opeta doživljemo, rieči nezaboravnoga hrvatskog pjesnika:

K jednoj misli duh izneš'ite!

K jednom činu dajte ruke!

Ante Tomić.

Na dne 5. siečnja 1883. slavi visoko poštovani i počastni član hrvatskoga šumarskoga društva, jedan najvjernijih suradnika ovoga lista, vriedni starina c. kr. umirovljeni šumarnik Ante Tomić osamdeset godišnjicu, zaslužnoga i vriednoga života.

Mi snaše strane pako držimo, da ćemo se najbolje odužiti i veleštovanim čitaocem šumarskoga lista, ako li im tom s godom priobćimo vjekopis tog veterana hrvatskih šumara. Činimo to pako još i tim milije, jer nam stalo, da upoznavanjem osobito mladjih nam drugova, sa odličnimi muževi našega stališta, u njih pobudimo, takodjer i ono neobhodno potrebno čustvo štovanja, prema zaslugam, radu i maru starijih Medju najzaslužnijimi muževi, na polju razvitka hrvatskog šumoznanstva i šumarskog stališa pako, nedvojbeno je mjesto, takodjer i našem Tomiću. Sav je svoj vjek bio posvetio samo našoj šumarskoj struci i napredku šumarstva Hrvatskog mu doma. Javni mu rad i djelovanje za poslednjih godina, članovom je hrvatskoga šumarskoga društva i onako predbro poznat, nu tim manje mislimo, da im je poznata takodjer i sama prošlost, tog našega odličnika, komu i sam s 2 višnji dao netom doživiti riedko i vanredno slavlje.

Ante Tomić rodio se na dne 5. sečnja g. 1803. u Vinkovcih. Otac mu bijaše furiorom. Godine 1811. dodje usljed otčeva premeštenja u Mitrovicu, gdje ujedno svršio i njemačke normalne škole. Godine 1818. pošalje ga otac na za onda dosta poznatu gimnaziju u Vinkovce. Svršivši tuj 6 gimnazialnih razreda

željenim uspjehom, bude god. 1824. po vrhovnoj krajiškoj oblasti, kao krajiški pitomac primljen u Mariabrunsku školu. I tuj nalazimo Tomića, po prvi puta na braniku šumarstva. Tuj je Tomić uz Hrvata Stanislava Dragančića i kasnije u Hrvatskoj služećega Josipa Kargla probavio tri godine dana koristnog naukovanja.

Osobiti duh odgojivanja, koji za ono doba na tom zavodu vladaše, uzrokom bje. da su svi Hrvati, pitomci spomenutog marijabrunskog zavoda, i kasnije u javnome životu, njeku prijateljsku udružbu sačinjavali, pa tako vidimo, da je Tomić već za rana stupio u kolo pokretača hrvatskog šumarstva.

Svršivši pako Tomić nauke šumarske, stupi na dne 1. rujna g. 1827 kao šumarski vježbenik u službu gradiške pukovnije. Tuj je ostao sve do studena g. 1829. kad no bude premešten k vlaško ilirskoj pukovniji u Banat, postavši ujedno i privremenim obilaziteljem šuma, kod šumarskog ureda u Bosoviću Odavljje ga i opet g. 1831. premjeste k brodskoj pukovniji, gde je kao obilazitelj šuma služio sve do konca mjeseca travnja g. 1835. Od tuda krenu i opet u istome svojstvu k sluinskoj pukovniji, gde je ostao sve do konca lipnja god. 1844. Tečajem tog 16-godišnjeg službovanja po raznih krajevih domovine, imao je Tomić dovoljno prilike, da se upoznade sa obstojećimi odnošaji šumarske uprave u Krajini, da prouči gospodarske kao i socialne odnošaje njezine. To ga napokon sklonu da je godine 1843. izradio, oveći elaborat o manjkavosti šumarske uprave u Krajini, kao i o uzrocih njenih, ter učinih kojimi bi se ti odnošaji popraviti mogli. Radnja ta bude putem pretpostavljene mu oblasti podnešena, na shodno rešenje bojnomu vjeću, kano ti vrhovnoj krajiškoj oblasti. Ovo ga i opet u prepisu povratu šumarskom ravnateljstvu, kao i pojedinim pukovnijskim upraviteljstvom na očitovanje, za da se onda konačno o njemu zaključak stvoriti uzmogne.

Nu pošto je Tomić u tom svom operatu, predočio one oblasti, koje za onda izvjestiteljstvo šumarstva kod pojedinih pukovnijah kao i kod Generalkommande imadijahu, kao svojoj zadaći nedorasle, to se iste naravno malo ne jednodušno protiva Tomićevim predlogom izjaviše, na što bojno vjeće cielu stvar in suspenso ostavi. dopitavši ipak Tomiću, za onda dosta znamenitu nagradu u iznosu od 80 for. za uloženi mu trud.

Glavne preinake koje je Tomić u tom svome elaboratu naumio obzirom na uredjenje šumarstva u Krajini provesti, bijahu: prvo; da se broj šumara, lugara kao i čuvara kod svake pukovnije potrebam primjereno umnoži. Drugo; na čelu svakog šumskog ureda da bude, u mjesto dosadanjih obilazitelja šuma, po jedan nadšumar, po časti i znakovih uniforme ravan kapetanu, kod otočke pako i banatske pukovnije, koje najviše šumama obilovahu da bude svagdje još i po jedan šumarnik namješten. Ti šumarnici pako, da budu po časti ravni majorom u vojsci. Na čelu čitavog šumarstva u krajini pako imalo je biti posebno šumarsko ravnateljstvo, sastojeće se od jednoga ravnatelja šumarstva, jednoga ili dvojice šumarnikah i primjerenog broja šumara.

To bijahu najbitnije promjene, koje je Tomić obzirom na reorganizaciju šumarstva u Krajini g. 1843. predlagao. U koliko pako i nije mogao za onda svojimi predlozi uspjeti, to mu budu isti ipak kasnije, prigodom provedbe reorganizacije šumarstva u Krajini g. 1858. u bitnosti usvojeni i oživotvoreni. Uz današnje sasma promjenjene odnošaje, taj elaborat Tomićev ako i neima već praktične vrijednosti, a ono je ipak vrlo zanimiv po proučenju povjestnog razvoja šumarstva u Krajini, i toli obzirom na opis tada postojećih odnošaja, kao i obzirom na mnogobrojne statistične i povjestne podatke.

Za Tomića samog ipak ta radnja neosta bez posledica, on bo je tim operatom bio povukao na se pozornost toli mjerodavnih krugova, koli i onu šumara. Koncem kolovoza g. 1844. bude Tomić i opet premešten, i to u Belovar, gde je ostao sve do godine 1851. Tuj mu se je podjedno i po prvi puta pružila zgoda, da stupi u užji savez, sa prvaci šumarstva u Hrvatskoj za ono doba, naime sa Franjom Šporerom i Dragutinom Kosom.

Godine 1842. utemeljeno hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo imalo, kako je poznato, takodjer i posebni šumarski odsiek, kojemu je Šporer bio predsjednikom. Videć medjutim naši šumari, da im to gospodarsko društvo u bitnosti ipak neodgovara željam i potrebam, odlučiše g. 1846. kao što je poznato, ustrojiti posebno šumarsko društvo. Šporer koji je u to doba bio obilaziteljem šuma brodske pukovnije, i šumarnik grofa Erdödyja Kos, sazovu u to ime na sam božić g. 1846. sastanak odličnijih šumara, na nadbiskupskom dobru Prečec, kod nadbiskupskog šumarnika Panznera, ter k sastanku tomu pozovu takodjer i Tomića, koji se radostno odazva želji vrijednih drugova. Tom zgodom budu podjedno ustanovljena i pravila ustrojiti se imajućeg šumarskog društva, odnosno za prvi početak odsjeka šumarskog kod gospodarskoga društva.

Naravno pako da je Tomić, koji je već i prije bivši još u Ogulinu, razne šumarske članke u tadanjih gospodarskih novina objelodanjivao, bio takodjer jedan glavnih suradnika na književnom polju, mladjahnog tog društva.

Za burnih godina 1848. i 1841. zapne medjutim takodjer i djelovanje šumarskog društva, kad no se pako g. 1851. raspisao natječaj za mjesta šumarskih procjenitelja, prigodom novo ustrojstva zemljarsinskog katastra, prestupiše Tomić i Šporer kao katastralni povjerenici šumske procjene, Dragutin Kos pako kao zemaljski povjerenik za uredjenje zemijarine u katastralnu službu, od sada postaše ta tri začetnika šumarskog pokreta, u nas, takodjer i vierni prijatelji za čitav ostali život. Osobito se pako Tomić i Šporer iskreno paziše.

Kad je pako g. 1851. kod vlade u Zagrebu, obdržavan prvi državni izpit za osposobljenje za samostalnu šumarsku upravu, bijaše i opet Šporer predsjednikom, Tomić i Kos pako povjerenici, izpitnog povjerenstva, koje ministarstvo na predlog gospodarskoga društva imenovalo bilo.

Kako medjutim usljed poznatih novo nastavih po hrvatstvo vele nepovoljnih odnošaja, javno djelovanje šumarskog društva i njegovih pobornika u prilog hrvatske stvari moralo prestati, tako je i Tomić počam od g. 1853 sav svoj rad posvetio lih samo proučenju i uredjenju zemljarsinsko katastralnih radnja u do-

movini našoj, koju je tom prilikom stranom kao povjerenik prizivnog povjerenstva, stranom i opet kao zastupnik erara u istom poslu, diljem proputovao i spoznati naučio. A malo će u obće biti u nas šumara, koji bi naše šumarske gospodarske odnošaje poznavali poput Tomića. Njegovo uplivanje na ustanovljivanje čistog prihoda šuma, i njihovo uvrstjivanje, u pojedine razrede čistog prihoda, bilo ja tamo sve do konca g. 1858. od najveće važnosti.

Poslovi mu katastralni, poimence i po Slavoniji, dosta zadavahu neprilika, a nije manjkalo ni podlih denuncijacija. Osobito je pako Tomić i u samome povjerenstvu nastojao oko pravednog sniženja čistih prihoda šuma, te je u istu svrhu bio sastavio, prigodno i razpravicu, u kojoj je dokazivao, da je čisti prihod po rali, kod šuma u razmerju sa čistim prihodom pašnikah, u istinu manji. — Tim je pako došao u koliziju sa predpostavljenimi mu organi, što mu i opet na toliko dozlogrdi položaj, da je napokom početkom g. 1859 ostavio vele nezahvalnu tu službu kod katastera, ter prešao i opet u krajišku službu, kao nadšumar u Beluerkvu, nasledivši tako primjer jur već prije katastralnu službu ostavših si drugova Šporera i Kosa.

Udalenjem te trojice bude malo zatim takodjer i šumarsko društvo razpušteno. U Belojerkvi ostao je Tomić sve do konca travnja g. 1860, odkuda ga premjestiše kao šumarnika u Karansebeš. Tu je Tomić na dne 1. veljače g. 1867. slavio znamenitu i riedku svečanost, naime četrdeset godišnjicu, zaslužnog i revnog mu djelovanja u šumarskoj struci. Koli je pako već onda bio u svojih sudrugova oblubljen dokazuje i liepo slavlje koje mu spomenutom sgodom prirediše. Šumarsko mu osoblje bo tom zgodom posveti prekrasan pokal iz srebra sa šumarskim emblemi. U obće bijahu to najlepší dani njegovu, kako to svečar i sam priznaje, sreća mu ta ipak, bude u toliko i opet poremećena, što bje 1. lipnjom g. 1867 premješten, u istom svojstvu šumarnika k šumarskom ravnateljstvu u Zagreb. Njegovo djelovanje od to doba u Zagrebu odviše je dobro poznato, svima koji imadijahu sreću tadanje doba š njim služiti i raditi. Uzčuvati narodu krajiškome silno bogatstvo, nanizano u šumama, najpreća mu bijaše skrb. Osobito se mnogo uz to trudio bio i oko konačnog uredjenja šumarskih odnošaja u Krajini, imence je pako i g. 1871. kad no je ministarstvo od zagrebačkog krajiškog šumarskog ravnateljstva zahtievalo osnovu prenstrojstva šumarstva, zagovarao potrebu izlučenja servituta u krajiških šuma, u koju je svrhu takodjer i poznati naputak za izlučenje imovno občinskih šuma u krajini izradio bio. Godine 1871. bude Tomić po zemaljskoj vladi imenovan predsjednikom stalnog izpitnog povjerenstva za obdržavanje višjih šumarskih izpita, koju je čast kroz više godina obnašao.

Kad je pako godine 1872. u Krajini provedena reorganizacija državnog šumarstva, morao je i Tomić, uz druge zaslužne njeke veterane na polju šumarstva, ustupiti, ter budu koncem ožujka g. 1872. stavljen u zaslužno stanje mira, nakon četrdeset i četirgodišnjeg vriednog službovanja. Istodobno pako počelo se takodjer i oko poznatog konzorcija za nabavu šuma investicionalne krajiške zaklade, u broskoj regimenti raditi, što i našega Tomića sklonu da ustao na

branik narodnih nam interesa, istodobno je pako išao na sastavljanje ovećeg operata „Uredjenje i procjena nepravilnih visokih šuma, po načelih kombiniranog razšestarenja“, o kojem vrlo interesantnom djelu nam bude prigodno, još i koju obširniju reći.

Kad se je pako neumornim nastojanjem blago uspomene nadšumara Vlađoje Keröškönjia i opet počelo oko g. 1875. raditi, oko novo utemeljenja hrvatsko šumarskog društva, bio je i opet Ante Tomić, jedan od prvih, koji se latiše posla. Novo utemeljeno društvo pako prjznavajuć velike zasluge njegove, izabra ga svojim prvim predsjednikom, koju je čast obnašao, na radost svijuh mu štovatelja sve do g. 1878., ka no se je bezuvjetno zahvalio na odlikovanju, na što ga društvo istodobno na glavnoj skupštini koja se u Sisku obdržavaše, svojim počastnim članom izabra, izkazav tako tom nestoru liepe nam struke svoju duboku harnost.

Djelovanje Tomičevo, na polju strukovnom nije medjutim još sveudilj prestalo, a naš ga eto „Šumarski list“ ponosom broji medju svoje najodličnije suradnike, a stoga mu eto i k današnjoj riedkoj slavi osamdesetgodišnjeg rođendana, ovo njekoliko redaka, u znak osobitoga našega štovanja posvetismo. Uzdržao nam svevišnji dićnog tog sina domovine Hrvatske, i odličnog člana našega društva još mnogo i mnogo godina. To su želje naše, a sjegurno i iskrene želje svijuh koji ga znadu. Živio! nam Ante — na mnoga ljeta — živio!

U Križevcih, koncem g. 1882.

Fran Kesterčanek.

Kako da organiziramo naše šumarstvo.

Pitanje reorganizacij naše šumarske uprave. često se puta jur u ovome glasilu razpravljalo. Iztaknuti su nedostatci postojećih odnošaja, uaglašene potrebe struke, a učinjen bi već i predlog kako da se ta naša šumarska uprava svrsi shodno organizuje. U svibnju t. g. imade se provesti reorganizacija političke uprave u zemlji, a s ovom takodjer i donjekle organizacija šumarstva. Bilo je nedavno u tu svrhu po preuzvišenom g. banu sazvano i posebno povjerenstvo, da vieća o reorganizaciji zemaljske uprave, nu kako žali bože nijednog šumara nije mogla zapasti sreća, da sudjeluje tim važnim vječanjam, to nije ni taj put o šumskoj organizaciji, kraj sve velevažnosti stvari, ni govora bilo.

U obće pako čini se, da se mjerodavni faktori do sada još žacaju toga pitanja, u koliko bo u svih objelodanjenih oficioznih kao i neoficioznih osnova organizacije zemaljske uprave, obzirom na šumarstvo nalazimo status quo. Nevaljalost postojećeg uredjenja našeg zemaljskog šumarsko upravnog sustava, kao i potreba preustrojstva, odnosno ustrojstva, po strukovnjacih bi već prečesto puta naglašena,* u koliko pako još koji o tome dvoji upućujemo ga na odnosne razprave toli u ovome listu, koli i svih ostalih naših javnih glasilih. Konačno sjećamo samo još i na zaključke posljednih dvijuh šumarskih skupština, i tamo

vođenih razprava o toj stvari. Pa ni mi ne bismo sada još jednom taj predmet razglabali, da nas na to ne nuka bojazan, da se bude reorganizovalo naše, sve bez nas, pa da bismo mogli iz zla doći na gorje, ter da nam nije stalo do toga, da bar medju nama strukovnjacima, njeku jednoličnost težnja polučimo.

Primjerno temeljnom načelu štednje, na kojemu se čitava reorganizacija zemaljske uprave osnivati imade, kušati ćemo dakle i mi, da označimo u celini sustav, po kojemu mislimo da bi se i šumarstvo u nas moglo svrsi shodno urediti. U tu nam svrhu pako prije svega valja sastaviti po prilici bar. izkaz troškova dosadanje naše zemaljske šumarske uprave. Ta se pako kako je poznato sastoji: a.) od šumarskog nadzorništva za imovne občine, b.) od šumarskog izvjestitelja kod kr. zemalj. vlade i c.) od 7 županijskih nadšumara. Ukupni troškovi tih oblasti pako, koje su danas sa 12 činovnika providjene, iznašaju zajedno sa putnim troškovi oko 22.000 for. Pribrojimo li pako k tomu još i troškove nadzorništva za pošumljenje krasa, u iznosu od kojih 3500 for., to možemo reći da nas postojeće oblasti zemaljske šumarske uprave stoje neznatnu svotu od 25.500 for. Što u razmjeru ukupne šumske površine od 1924.627 ralih, daje po ral 1 $\frac{1}{2}$ novč. t. j. manje nego li u ik kojoj srednjo europejskoj državi. Troškovi dakle tako su nerazmjerno maleni prema državnom dohodku iz šuma i velikoj važnosti šumskog posjeda i gospodarstva po narod naš, da apsolutno nemogu skoro manji biti. Po najnovijem izvještaju o upravi i gospodarstvu kod druge banske imovne občine, proizlazi da imovne občine napose na upravu i čuvanje po prilici po rali i godini 30 novčića troše, koji su troškovi za 10 novč. manji od onih države. Uzmemo li nadalje da ukupna šumska površina urbarnih občina i maloposjednika u Hrvatskoj i Slavoniji iznaša najviše 320.000 ralih, pak da naš seljak bude imao samo dvie trećine onoga plaćati za upravu i čuvanje svojih šuma, što krajišnik, kano ovlaštenik imovnih občina plaća, dakle da paur samo 20 novčića po rali platiti ima, to bi ukupni troškovi za upravu i čuvanje tih 320.000 ralih urbarno občinskih šuma, mogli izvašati oko 64.000 for. Država pako za svojih 889.000 ralih, da doprinaša za uzdržanje potrebitog zemaljskog šumarsko upravnog političnog (policajnog) osoblja samo $\frac{1}{4}$ novč. po rali šume, ili ukupno samo oko 2000 for.; — a isto tako stavimo li nadalje još da naši veleposjednici šuma, za šumarsko politični nadzor svojih 300.000 ralih šumskog površja, po ral samo $\frac{1}{2}$ novčića u zemaljsku blagajnu plaćaju, iznašao bi taj namet ipak 1500 for., što sa ono prije izkazanih 25.500 for. ukupni iznos pokrića za zemaljsku šumarsku upravu od 29.200 for. kao minimum daje, koji se za podlogu pokrića troškova smatrati mogu, i unutar kojih budemo nastojali nacrtati oblasti šumarske, kako si ih mi kod preustrojstva odnosno ustrojstva zemaljskog šumarskog sustava uprave zamislimo.

Razjašnjenja radi spomenuti nam je prije još sledeće:

Prvo; da smatramo organizaciju šumarske uprave imovnih občina kako je provedena zakonom od 8. lipnja 1881. za sada svrsi odgovarajućom, i da

prema tome o samome preustrojstvo šumarske uprave imovnih občina nebudemo dalje govoriti, nego li je obzirom na cjelovitost pregleda potrebno.

Drugo; da smatramo, da se samo po sebi razumjeva, da bude šumarsko osoblje urbarnih občina, izplaćivano po zemaljskih blagajna. Občine same pako da će prije spomenuti namet po rali šume, za namirenje troškova uprave i čuvanja šuma, imat plaćati (odnosno povraćati zemlji),

Treće; da i osoblje šumarsko urbarnih občina u buduće poput onoga imovnih občina sačinjava jedan status, i da uživa prava mirovine.

Četvrto napokon, da bude šumarsko redarstvo, podpunoma odlučeno od šumsko gospodarskog osoblja, bilo državnog, bilo občinskog, ter da se popoprimi u osnovi novog šumskog zakona izraženo načelo, vrhovnog nadzora zemaljske vlade nad svimi šumami u Hrvatskoj i Slavoniji bez razlike posjeda. (Naravno unutar granica obćeg šumskog zakona valjanog za ove krajeve).

To su predmjere, koje držasmo, da nam je iztaknuti prije, nego predjemo na sam predmet osnove šumarsko upravnog ustrojstva zemaljske šumarske uprave.

Prelazeć sada na samu stvar, spomenuti ćemo najprije kako li si mi pomišljamo ustrojstvo uprave urbarno občinskih šuma.

U tom pogledu pako držimo, da bi bilo najjednostavnije sledećim načinom postupati.

Za svakih 6 do 10.000 ralih urbarno občinskih šuma, (već kako prema mjestnim okolnostim i položaju šuma), ustraja se po jedno šumarsko ili nadšumarsko mjesto, tako međjutim, da obzirom na prije spomenutu ukupnu površinu urbarno občinskih šuma, ukupno nebude manje od 36 šumarskih upravitelja (šumara, odnosno nadšumara). Za svakih 1 do 2.000 ralih šume nadalje po jedan čuvar odnosno lugar, ipak tako da ih nebude ukupno manje od 220. Šumarsko upravni kotari mogli bi se priudeliti sudbenim, odnosno političkim kotarom tako, da bi šume političkih občina jednoga kotara, (odnosno šume urbarnih občina jednoga kotara.) spadale i pod jednoga šumarskog upravitelja (nadšumara ili šumara). Svakomu šumskom uredu bio bi podčinjen jedan do dva čuvara šuma i po jedan lugar, odnosno i nadlugar. Na svakoga lugara, odnosno čuvara, došlo bi poprieko pako samo do 1.200 ralih šume, dakle svakako manje nego li je do sada n. p. kod države ili imovnih občina u Krajina. Občine doprinosile bi u razmjerju njihove šumske površine takodjer i porazmjereno k plaći šumarskog osoblja. Prema imućtvu občina i vriednosti šuma, razdelile bi se iste u četiri razreda, a prema tome i plaća i karakter namještenog osoblja. Šumarsko upravno osoblje urbarnih občina sastojalo bi iz ukupno 7 nadšumara, 10 šumara prvog razreda, 10 šumara kotarskih drugog razreda i 10 šumarskih pristava kano ti šumarskih zamjenika. Isto tako bilo bi razdijeljeno i šumarsko čuvarsko osoblje u 50 lugarijah, 50 nadlugarijah i 120 šumarskih čuvarijah.

Tako da bi ukupni status šumuusko upravnog i čuvarskog osoblja urbar-nih občina iznašao najmanje 256 namještenih, ter bi prema tome malo ne u svakoj poreznoj občini mogao po jedan bud šumar bud lugar obitavati.

Prispodobimo li pako taj broj šumarsko upravnog osoblja s onim države (na 889 000 ralih šume samo 64 šumarsko upravna činovnika) ili s onim imo-vnih občina (na kojih 340.000 ralih šume samo 45 činovnika), to vidimo, da bismo po tome, kako mi ovdje nacrtasmo, za naše urbarre občine dobili znatno povoljnije razmerje, koje medjutim i obstojati mora, već i obzirom na raztre-šenost šumskoga posjeda urbarnih občine, ter tim skopćanimi potežkoćami uprave i gospodarstva. Prema osnovi visoke vlade o preustrojstvu zemaljske političke uprave biti će u buduće devet županijah, od kojih će njih sedam ob-sizati prostor starog provinvala. Primjereno tomu dala bi se ustrojiti i šumsko gospodarska okružja i vjeća. Tako da bi vjeće jednog šumsko gospo-darskog okružja sačinjavali svi šumari odnosni nadšumari teritorija jedne župa-nije, dočim bi se i opet po tri županije dale u jedno nadzorništvo skupiti. I tako bi onda bila za čitavu Hrvatsku i Slavoniju, tri nadzorništva; 16 šumsko gospodarskih vjeća. (Uzmemo li osim onih 7 za urbarne občine, još kao takove i ono 9 postojećih šumsko gospodarskih vjeća imovnih občina).

Tri do četiri tako šumsko gospodarska okružja (vjeća) urbarnih občina sačinjavalo bi po jedno „urbarno obćinsko šumsko nadzorništvo“, kojih bi dakle ukupno bilo za Hrvatsku i Slavoniju dva. Skupimo li sada, sve do sad spome-nuto u jednu cjelinu, to vidimo, da bi cela organizacija uprave urbarno obćin-skih šuma na sljedeći način bila provedena.

Ciela šumska površina urbarnih občina, razdijeljena je po mogućnosti, pri-mjereno obsegu političkih upravnih kotara (odnosno občina) i županija, u 36 samostalnih šumarsko upravnih područja. Svakomu području stoji na čelu po jedan šumarski upravitelj (nadšumar, šumar ili pristav), a podčinjena su mu 3 do 6 lugara, odnosno šumarska čuvara. Pet do šest kotarskih šumarija (jedne županije), sačinjavaju u administrativnom pogledu, jedno šumarsko gospodarsko okružje. Šumarsko upravno osoblje takovog jednog okružja, sačinjava šumsko gospodarsko vjeće odnosno županije ili okružja. Nadšumar zastupa mjesto stru-kovnog izvijestitelja kod političke oblasti (županije).

Vrhovni nadzor nad šumama urbarnih občina u gospodarskom pogledu pako rukovodi odsjek za urbarne občine, šumarskog odiela visoke kralj. ze-maljske vlade.

Ovakova šumsko gospodarska rjeća, nalazimo prije svega u Pruskoj*, a nalazimo slično na temelju novog šumskog zakona i u Ugarskoj. Isto tako bi se moglo, kao što u madjarskom, i u naš šumski zakon umetnuti ustanova, po kojoj bi i privatnim šumoposjednikom, bilo uz naknadu primjerenih troškova (po našem najmanje 20 novč. po rali) moguće svoje šume podvrći ovom ze-maljskom šumarskom nadzoru. odnosno upravi, u koliko bi se tim, možebit

* Vidi „Šumarsko gospodarski sustavi“ „Šumarski list“ svezak IV. g. 1880.

bud obzirom na troškove, bud pako i obzirom na samo gospodarenje i upravu, polakšica dala vlasteli. Troškovi te ciele uprave i organizacije, iznašali bi pako: za 7 urbano občinskih nadšumara, sa plaćom od godišnjih 800 for. stanbinom od 150 for. i putnim paušalom od 200 for. ukupno 8.050 for. Za 10 šumara drvog razreda. sa 700 for. godišnje plaće, 150 for. stanbine i 100 for. putnog paušala, 9.500 for. Za 10 šumara drugog razreda, sa 600 for. godišnje plaće, 100 for. stanbine i 100 for. paušala, 8.000 for. i napokon za 10 šumarskih pristava sa 400 for. plaće i 100 for. paušala. 4.500 for. ili ukupno 30.550 for. Nadalje za 50 nadlugara po 250 for. plaće na godinu, 12.500 for. Za 50 lugara sa 200 for. plaće, 10.000 for. i za 120 čuvara sa 150 for. godišnje plaće, 18.000 for. ili ukupno za čuvarsko osoblje 40.500 for., pribrojiv pako to gori spomenutim troškovom upravnog osoblja, daje ukupno 71.050 for. ili za 7.000 for. manje nego li bi same občine, (prinosom nd 20 novčića po rali šume) doprinasale, koji bi se manjak međjutim, kako ćemo kasnije kod zaglavnog računa dokazati, dao namirrti iz viška zemaljskih novaca, koji bi preostali ukinućem postojećih služba županijskih nadšumara.

Za nadlugarsko osoblje, koje već nemože u časti napredovati, mogli bi se možda u interesu stvari, zakonom ustanoviti pet godišnji doplatei, u iznosu od 50 for., za koje bi se pokriće moglo nalaziti, u „zemaljskoj šumarskoj zakladi“, kakovu ju i naša osnova novog šumskog zakona spominje, ter bi se stvorila iz $\frac{1}{3}$ unišlih novaca, za šumske kvarove i štete.*

Potreba i važnost posebnog šumarskog odjela, kod kr. zemaljske vlade, od naše je strane već toliko puta naglašena da u tom pogledu već neznamo šta spominjati. Šumarski je odjel postojao kod vrhovne krajiške oklasti, a postoji bar u principu i kod naše zemaljske vlade, u obće pako nebismo absolutno znali, koji bi se mogao valjani uzrok navesti, protiva ustrojstvu takovog strukovnog odsieka, i to tim manje, što ćemo eto dokazati, da bi se i unutar okvira sadašnjeg, ma i toli neznatnog proračuna, za šumarsko zemaljsko osoblje, kakovog ga no uvodno spomenusmo, ustrojiti mogao.

Kako to već i u dotičnom članku, lanjske godine u ovome listu iztaknusmo, imao bi se taj šumarski odjel sastojati, obzirom na djelatnost mu, iz trijuh odsieka, i to: odsieka za šumarsko redarstvo (ujedno i prezidium), odsieka za imovno občinske šume (sada postojeće nadzorništvo), i odsieka za urbano občinske šume. Osoblje tog kr. šumarskog odjela zemaljske vlade sastojalo bi, i to u I. Odsieku iz:

a. Predstojnika odjela. (šumarski nadsavjetnik, sa 2200 for. plaće i 300 for. stanbine).

b. Šumarskog nadzornika. (sa 1800 for. plaće i 220 for. stanbine).

U II. odsieku za imovno občinske šume, iz:

a. Odsiečnog predstojnika (šumarskog savjetnika, sa 2200 for. plaće i 300 for. stanbine).

b. Šumarskog nadzornika. (sa 1600 for. plaće i 250 for. stanbine).

* Vidi „Osnova novog šumskog zakona“ „Šumarski list“ svezak IV. g. 1882.

c. Jednog nadšumara. (sa 900 for. plaće i 150 for. stanbine).

U III. odsieku za urbano občinske šume, iz:

a. Odsiečnog predstojnika. (nadšumarnika, sa 1600 for. plaće i 300 for. stanbine).

b. Jednog šumarnika (sa 1400 for. plaće i 250 for. stanbine).

c. Jednog šumara. (sa 800 for. plaće i 150 for. stanbine).

Ukupni troškovi tog šumarskog odjela iznašali bi dakle bez putnih troškova 14.650 for., ili ako k tome još 4000 for. na ime putnih troškova tih organa središnje i vrhovne žumarske oblasti pribrojimo, ukupno 18.650 for. —

Pribrojimo li pako ove troškove, onim prije izkazanim za urbano občinske šume, u iznosu od 71.050 for. to dobivamo ukupni proračun troškova, u iznosu od 89.700 for. Sravnimo li pako taj proračun troškova, sa onom na početku tih razmatranja izkazanom svotom zbiljnih i vjerojatnih postojećih* prihoda, u iznosu 93.200 for., to vidimo da nam još preostaje višak od 3500 for., ili ako uzmemo, da se kraj nadzorništva (I. odsiek) za nadzor pošumljenja kraša, još koji organi sa plaćom od 2500 for. ukupno namjestite, to pak još sveudilj ta naša osnova izkazuje višak od 1000 for., i to uza sve to, da smo uzeli minimalne iznose prihoda, a normalne iznose troškova.

Tim bismo pako bili označili ne samo sam nacrt organizacije naše zemaljske šumarske uprave, kako no si ju mi zamislimo, no držimo, da smo tim našu osnovu takodjer i sa samog financialnog gledišta dovoljno opravdali, a preostalo bi nam nadalje još označiti, odnosno razjasniti, potrebu i djelokrug pojedinih u tom našem nacrtu spomenutih organa i oblasti, u koliko to možda već i u samoj dosadanjoj razpravi učinjeno nije, nu to ćemo učiniti do zgode.

Ovogodišnja šumarska skupština, povjerila je izradbu nacrtu, odnosno predstavke o uređenju naše zemaljske šumarske uprave, na visoku kr. zemaljsku vladu upravljajućemu odboru šumarskoga društva. Upravljajući odbor pako povjerio je taj posao posebnom povjerenstvu, a ujedno je za pomoći se potrebitih statističnih podataka i drugih pomagala, upravio putem podžupanija i podporom visoke vlade, tomu odgovarajuće okružnice, na sve urbane občine, tražeć prije svega podatke o šumskom vlastništvu odnosno občine, šumarskom joj osoblju. plaći istog, kao i eventualne želje obzirom na samu provedbu uređenja šumarske uprave i t. d.

Povjerenstvo će onda na temelju takovih pozitivnih podataka izraditi odnosnu predstavku na sabor i visoku vladu. Dok ovo pišemo neznamo još stanoviše odnosnog povjerenstva, nu svakako ćemo mi s naše strane, te ovdje spomenute nazore tamo zastupati, i to tim prije što smo podpunoma uvjereni, da su opravdani.

* Po katasteru su godišnji izdatci za upravu i čuvanje, po rali šume znatno veći do (40 novč.) uračunani.

Svršavajući time taj članak, koji donjekle samo nastavkom jur prije napisanih članaka o tom predmetu biti imade, spomenuti ćemo samo još, da bi se po toj osnovi konačno mogao donjekle takodjer i upliv političke uprave na šumarstvo, time uživati da se n. p. županom prepusti predsjedništvo šumsko gospodarskih vjeća, a isto se tako tom osnovom ni najmanje nebi trebala krnjiti autonomija samih obćina. Obćinam moglo bi se kao i do sada tako i za buduće ostaviti toli pravo izbora činovnika i lugara, koli i potvrđenoj gospodarskoj osnovi primjereno uživanje šuma. Šumarska nadzorništva, kano ti šumarsko redarstvene oblasti ustrojena su toli u Cislajtaniji, koli i u Madjarskoj, a i u našoj osnovi novog šumskog zakona ih nalazimo spomenute. Isto tako nam je poznato više kotarskih urbarno obćinskih šumara, kojimi danas već do 1000 for. plaće obćine plaćaju. Tim pako što bi zemlja preuzela izplaćivanje urbarno obćinskog šumarskog osoblja, omogućilo bi se, ne samo prije spomenuto uređenje, plaća i ustrojstvo kotarskih šumariah, no i sama existencija šumarskoga osoblja bila bi time u bude obezbjedena. Razni stupnjevi časti osoblja. ter mogućnost, da se pojedinac bude li valjan i vrstan i do najviše časti odsječnog predstojnika kod zemaljske vlade dovinuti može, nukala bi i vrstnije sile posvetiti se tom zvanju. Plaće same napokon u koliko ih mi ovdje označismo, nisu doduše znatne, nu svakako su razmjernije i pravednije od onih kakove predlagahu za šumarsko osoblje razni političko upravni reformatori.

Tim pako držim, da sam dovoljno jasno odgovorio. na pitanje: kako da uredimo naše šumarstvo, a nadam se, da sam tim člankom upozorio sve interesirane faktore, na samo to po nas šumare životno pitanje. Šume naše donomice nestaju, goliet i pustoš sve to veće zaprempljuje prostorine, šumarska naša redarstvena kao i gospodarstvena uprava u zemlji, u toli je primitivnom stanju, da joj se samo radikalno reorganizacijom odmoći može, poimence pako valja, da se šumarska uprava i poslovi, povjere šrmarom. Kao što mjernički i gradjevni poslovi predani gradjevnom odjelu, zdravstveni zdravstvenom, školski školskom, tako valja da se šumarski predadu šumarskom. A u to ime treba da se složimo zajedničkom radu i maru svi, kojim nam je do unapredjenja milog milog Hrvatskog doma i narodnjega blagostanja u obće.

U Križevcih koncem studena 1882.

F. X. K.

Prilozi za poviest šuma i šumskoga gospodarstva kod Hrvata.

XXVI.

Proučavajući razvoj i stanje šumarskog zakonarstva u Hrvatskoj, tečajem ovoga vieka, opaziti nam je prije svega vidljivi upliv, ostalih naroda monarkije naše, na obće odnošaje našega javnoga života, dakle i na polju šumarskog nam zakonarstva.

Šumarstvo dobivaše uz to još i sve to veću važnost i po naše državnike, u koliko je bo, bar po nekih krajevih domovine naše sve to većma nestajalo šuma, dočim i opet s druge strane i absolutna vriednost njihova danomice rastijaše. Uvidiv pako i zastupnici hrvatskog sabora od g. 1807. štetne i pogubne posljedice, prekomjernog haraćenja šuma, stvorili su posebne šumarstva se tičuće zakonske članke XX. i XXI. t. z. temeljnog državnog zakona, kojima misliše obraniti naše šume od posvemašne propasti, koja im od nezvane ruke pretila.

Koze, za onda još glavno imućstvo seljana, bile su prvi i najglavniji povod, da se jednom izsječena ma i prastara šuma, već nigda pomladiti nemogaše. I tako vidimo, da se u tih gori spomenutih zakonskih člancih poglavito radi o punovlasti županijskih oblastih, zabraniti prema potrebi i uvidjavnosti podržavanje koza.

Pošto nadalje uzprkos svijuh prije već spomenutih urbarskih naredaba, urbarialni odnošaji još uvijek nisu konačno riješeni i uređeni bili, to stališi naši smatrahu nuždnim, toli u interesu obrane svojih kao i kmetovskih šuma, ograničiti po mogućnosti prava potonjih na šume. To jest, gospoda nastojahu o tom: kako da si i opet prisvoje svu vlast ne samo nad svojimi, no i nad kmetovskim šumami, u čemu ih dakako zgodno podkriepjlivaše samo vandalsko haraćenje seljačtva po šumah.

Nu to jednostrano ograničenje i tumačenje prava, vidimo, da do mala već zle posljedice nosi, jer eno gospoda umjesto, da čuvaja stari „kinč kraljevstva“, sjeku nemilice i unovčuju po što po to, ne samo svoje no i šume podanika svojih. —

Tako da je napokon sabor od g. 1836. i sam pronašao shodnim posebnim zakonskim člankom iz nova pravo kmetova na lies, gradju i ina drva u spajilucih i za buduće osjegurati.

Dapače člankom VI. rečenog zakona, naredjeno bi, da je vlastelin tek onda moguć šumu ili drva u njoj prodati, kad je potrebštine svojih kmetova već osjegurao izlučenjem ili odkupom namirio. To se protezaše pako ne samo na drvo, no i na ostala prava služnostih, n. p. pašu, žirovinu itd. Vlastela međjutim i tu ustanovu znadijahu u svoju korist upotrebiti, nastojeći da seljačka prava suže već i prema samim ustanovam urbara.

Mnogovrstni kvarovi, kojim su šume naše u to doba, po svih krajevih domovine podržene bile, osobito od strane pastirske čeljadi, ugljara i pepeljara sklonuše sabor, da je ustanovio i posebne globe za takove prestupke, opredeljiv ujedno i odštetu, koju bi seljaci imali spajiji davati. Za ovaj slučaj pako, da bi se koji vlastelin htio, gledom na zajedničko uživanje šuma, od kmetova odieeliti, budu ustanovljeni slučajevi, u kojih, kao i način kojim se ovo izlučenje obaviti imade.

Ovi su zaključci međjutim već i na saboru od g. 1840. ponješto promjenjeni bili. Na kojemu bje saboru ujedno stvoren i velevažni zakonski članak IX. koji u § 44. razpralja njeke važne poljske policajne ustanove, koje se do-

njekle takodjer i šumarstva ticahu, u koliko je n. p. bila dužnost javne straže i poljara, da takodjer i nad sjegurnošću šumskog vlastništva bdiju. Isto tako razpravljaju se ondje još i prestupci šumskih požara i slučajevi, kada je vlastnik šume, vlastan izvesti i istu pljenitbu, za učinjene šumske kvarove.

Govoreći pako o zakonskih ustanova tičućih se šumarstva, koje su tečajem prve polovice ovoga vjeka u nas izdane, spomenuti nam je takodjer i poznati patent cara Franje II. od 25. prosinca g. 1817., kojim se po svih zemljah monarkije stabilni kataster uvadja. Za naše krajeve bude ipak naročito još g. 1819—1821 naredjen neki „obći zemljarski provizorij“. Ovome bila je prije svega svrha, ustanoviti na temelju jur obavljene izmjere i mapovanja s jedne, a procjene zemljišne vrijednosti s druge strane, čisti prihod pojedinih težatbenih grana, i to toli za pojedine občine, koli i za pojedina porezovna područja. Tako posakupljeni operati, služe gdje gdje djelomice bar još i danas za podlogu katastralnoj procjeni u nas. Tako zvani zemljarski kataster pako, bude u nas tek g. 1849. uveden, te je zemljarski provizorij na temelju jur spomenutih starijih izmjera, procjenba kao i drugih pomagala, ustanoviti imao prije svega obću poreznu površinu, dočim je stalno uvedeni kataster od g. 1864 svoj posao obavio, i zemlju iznova točno izmjerio.

Najnovija katastralna zemljišna procjena pako, uvedena bi u nas tek g. 1875, prema ustanovam zakonskog članka VII. od g. 1875. trajajući još i dan današnji.

Medju najvažnije činjenice, po razvoj šumarstva u nas, tečajem ovoga vjeka, spadaju bez dvojbe saborski zaključci od g. 1848. Izmedju kojih nam je i opet prije svega iztaknuti zakonski članak XXVII., koji govori o ukinuću robote, dotično urbara i urbarskih služba, zatim pako još i zakonski članak XXVIII., koji razpravlja o kmetskom pravu drvarenja, o pašarenju i žirenju; ustanovljujuć podjedno i nadležnost oblastih u riešavanju pojedinih parbenih pitanja te vrsti. Konačno pako možemo tuj još i članak XXIV. sabora od g. 1848 spomenuti, koji razpravlja o uredjenju odnošaja vlastništva i uživanja krajiških šuma, kao i zakonski članak XXVIII. rečenog sabora, koji u § 9. naredjuje „da upravljaću odbor sabora, imade uspješnijeg obradjivanja i uzdržavanja šuma radi, nastojati o tom, da već bližnjemu državnomu saboru potanku zakonsku osnovu za šume predloži.“

XXVII.

Već u poglavju XXII ovih razmatranja spomenusmo sve važnije u hrvatskoj krajini izdane naredbe, gledom na uredjenje šumarstva u tom dielu domovine naše, tamo sve do pod konac prve polovice ovoga vjeka. Kad no je pako iza g. 1849. u austrijskih zemljah i opeta stari red uzpostavljen bio, ter poznati „absolutizam“ uveden, proglasio je car manifestom od 7. svibnja g. 1850 za krajinu t. z. „novi temeljni zakonik“, koji takodjer i njeke i to dosta važne preinake, obzirom na šumarsko upravno — kao i gospodarske odnošaje krajine sadržaje, ter od kojih samo sljedeće spominjemo:

Paragrafi 18. i 19. rečenog zakona prije svega uređuju, da se krajišnikom gradjevno i gorivno drvo mora u koliko je za podmirenje kućne potrebe potrebno, bezplatno doznati. Za drvo pako, kojim bi krajišnici htjeli trgovati, ili za drvo, koje u obrtne svrhe trebaju, imat će u buduće posebnu taxu plaćati. Isto tako propisana bje i stanovita taxa takodjer i za onu gradju, koja nadmašuje redovitu domaću potrebu. Šumski taj cienik razdijeljen je u troje, u cienik za gradju, za gorivo i ostale šumske proizvode. Istodobno bude takodjer i onaj još g. 1839. uvedeni šumski naputak. koga je bio u svoje vrijeme izradio ravnatelj šuma u Banatu, g. Bachoffen, dokinut i novim zamijenjen.

„Novi taj temeljni zakonik,“ naredjivao je nadalje, da se skupljanje želuda i kestjenja, krajišnikom za domaću porabu prepušta bezplatno.

Sve šume nalazeće se u krajini, proglašene su istodobno državnim dobrom (§ 18). One podpadaju pod odgovornu upravu zapovjednika pukovnija, odnosno satnije i šumskog osoblja. Osoblje se ovo sastojalo kod štaba, od šumarnika (Waldmeister), odnosno nadšumara (Waldbereiter), kano ti predstojnikah i ostalog za nadzor i čuvanje šuma potrebitoga osoblja, kano ti šumara, lugara na konju i šumskih čuvara.

Isto tako bjehu počam od g. 1850 uvedene u krajini redovite sječe, umjesto dosadanjeg prebiranja, ter ujedno i umjetno pomlađivanje, odnosno izpravljanje kultura naloženo.

Tim bismo bili na kratko oertali odnošaje šumarstva, kakovi su bili u vojnoj krajini postojali sve do g. 1860. Akoprem se pako uvedenjem tih raznolikih novih naredba o šumarstvu, isto pomalo poboljšavalo, to je ono ipak u celosti, bar još sveudilj bilo prilično primitivno.

Manjkavosti ove ponukahu nadalje već g. 1843. kasnijeg priv. ravnatelja šumarstva Antuna Tomića, da je izradio oveći elaborat, u kojem je bio dosta obširno i jasno predložio sve manjkavosti postojeće šumarske organizacije u Krajini. Memorandum ovaj bude podnešen bojnome vjeću u Beč, nu pošto je pisac u njemu nemilice šibao nedostatke uprave i zloporabe stanovite gospode, to nije za onda uspio. Kad je medjutim usljed previšnje odluke od 3. veljače g. 1860, protegnut na krajinu i šumski zakon austrijanski od g. 1852, bude ujedno i na dne 7. veljače 1860 izdan i novi naputak o uređenju šumarstva krajine, ter tom sgodom i Tomičevi predlozi u bitnosti usvojeni i oživotvoreni.

U savezu sa uvedenjem toga šumskoga zakona u vojničkoj krajini, izdani su takodjer i propisi o promerenju i procienjivanju šuma, o uređenju i obdržavanju šumskoga gospodarstva.

Osobito pako bio bi nam samo § 1. spomenuti, koji glasi:

Šume se razlikuju:

a. na erarijalne krajiške šume (Aerarial-Grenz-Forste), to jest erarijalne i takove šume, kojima neposredno upravljaju oblasti vojničke krajine.

b. na obćinske šume, to jest: takove šume i nasadi na pašnjacih ili na šumskom zemljištu, koje je vlastničtvom vojničkih krajiških obćina i vojničkih zadruga.

c. na privatne šume, to jest: šume i nasadi u većem obsegu na zemljah takovih zadrugah, koje su sklopljene na privatno pravnih odnošajih, stojećih pod porezom kano šume, oranice ili livade.

Razmatramo li pako potanje, sve te g. 1860. izdane naredbe, to dolazimo do sljedećih zaključaka: na upravu i nadziranje krajiških šumah, nije nitko imao prava uticati izim krajiških oblastih; da niti šumarsko osoblje nije bilo nadležno uticati u upravu šuma inače, nego u strogo strukovnih predmetih ili pako samo u čuvanje šuma; prihodi iz šumah ticahu u posebnu krajišku prihodarsku zakladu, krajiške oblasti jedine su bila nadležne razpolagati sa šumskim proizvodi, šumskim prihodi i sa samim šumskim zemljištem.

To su bili odnošaji postojeći u vojnoj Krajini, sve do g. 1871. kad no budu i opeta odnošajem primjereno promjenjeni. Već počamši od g. 1858. pako, mogao je u Krajini postati samo onaj šumarom, koji je položio, državni izpit za samostalnu šumarsku upravu, na temelju carskog odpisa od 26. studenoga 1850. i koji se je izkazao, da je svoje strukovne nauke, na kojoj šumarskoj akademiji ili šumarskom učilistu svršio.

XXVIII.

Novo nastavši odnošaji u monarkiji Austrijskoj u obće, a i u Hrvatskoj napose, iza prevratne g. 1848. ne samo da nam oboriše tisuć ljetni ustav i pravice, nego Hrvatska bude istodobno proglašena i pokrajinom carevine Austrijske, a kao takova i pod obću njemačko-austrijsku upravu skućena. Naravna posljedica toga pako bijaše medju ostalim i to, da je bečka vlada redom i na hrvatske zemlje protekla sve šumarstva se tićuće naredbe, koje su bile izdane za austrijske pokrajine.

Od svijuh u ono doba izdanih patenta, po nas je najvažniji onaj od 24. lipnja 1857. godine, kojim se naredjuje „da počam od 1. siečnja 1858. godine vriedi i za Hrvatsku, isti onaj obći šumski zakon, za koga spomenusmo da bje kasnije g. 1860. za Krajinu izdan, te koji bje patentom od 3. prosinca g. 1852. i u naslednih austrijskih zemlja proglašen, ujedno je pako proglašenjem tog patenta imala prestati valjanost, svih do sada postojećih, šumsko redarstvenih propisa Hrvatske.“

Patentom od 27. ožujka 1858. bude isti ovaj zakon i za Dalmaciju proglašen.

Od ostalih pako patenta te dobe spomenuti nam je samo još patent od 3. ožujka g. 1851. kojim se uvadjaju takodjer i u Hrvatskoj državni izpiti, za samostalnu šumarsku upravu, i carski patent od 2. ožujha 1852. g., kojim se odredjuje i uredjuje segregacija urbarialnih šuma u Hrvatskoj.

U savezu sa spomenutim imali bismo sada još i konačno koju reći, o razvoju zakonarstva i prava o lovu. Spomenusmo pako, već i u jednom prijašnjih poglavja, kako je plemstvo već od vajkada nastojalo, da ograniči koliko moguće, na svoju korist, starodavnu obću slobodu lova u Hrvatskoj. — Narod naš medjutim, kako je bio već od vajkada viknut zabavi lova, teško bi umio

štovati te pravice plemstva, i tako nastase i u tom pogledu raznovrstne razmirice, medju plemstvom i kmetovi. Velikašem napokon uz ovakove okolnosti nepreosta ino, van iznovice čim strožije, zakonskim člankom XXIV. sabora od g. 1802., zabraniti loviti lov, svim onim, kojim nebi već po samom dekretu od g. 1729. pripadalo pravo lova u kraljevini. Dapače oni još i razširiše dotične zakonske ustanove u toliko, što su i dobu lova na pojedinu divljač, naravnim našim odnošajem primjereno ograničili i ustanovili. Tako bje n. p. naredjena zabrana lova za jelene od 15. rujna do 1. lipnja, za košute od prvoga siečnja do prvoga rujna, lov na zeceve pako zabranjen bi od prvoga veljače, do prvoga srpnja i t. d.

Isto tako dozvoljavao je rečeni zakon od g. 1802., plemićem i velmožam, da si unutar granica vlastitog posjeda, slobodno izluče i zabrane povoljni teritorij — kano zabranjeno lovište. Na takovom zabranjenom lovištu, nebje stranomu slobodno lov loviti bez dozvole posjednika. Da je pako početkom ovoga stoljeća po Hrvatskoj lov, i na istu plemenitu divljač vele izdašan bio, dokazuju nam medju ostalim i prekrasni ostanci raznih parožja ubijenih jelena, te dobe, po raznih naših gospodskih dvorovih. Njeki naših velikaša, imahu već i posebne zverinjake, za uzgoj plemenite divjači i lovine visokog lova. Da se pako nebi i u buduće, usljed raznih prekršaja proti lovnome pravu, bud s koje strane porodile pogubne razmirice, a u strasti možebiti i ista umorstva i ozlede, to bje zabranjeno, bez prava zatečenomu u lovu, uzimati pušku, ili drugo lovno oružje, već je po zakonu imao oštećeni pred sudom zadovoljštinu tražiti.

Onaj pako koji bi, pravo lova imajućemu, kratio loviti na slobodnom lovištu, kao što i onaj, koji bi bio zatečen da lovi bez dozvole po kojem zverinjaku smatrao bi se pred sudom krivbem nasilja. Ako li bi pako na zabranjenu lovištu uzgajana divjač i lovina, počinila koji kvar na susjednih zemlja i usjevih, to je dužan vlastnik divjači ili lovišta, svaki takav kvar odštetiti. Županijam pako ostalo je i nadalje pravo, da po starodavnom običaju u slučajevih potrebe odrede hajke ili lov na zvjerad, nu to ipak samo uz taj uvjet, da o svojoj namjeri obavjeste, pravodobno vlasnika onoga teritorija, gde se hajka kanila obržavati.

Nuzgredno možemo još spomenuti, da je već i ribolov to doba postao regalnim pravom.

U obće se pako ribolovu već i u nas pod konac prošloga vieka, osobita pomnja posvećivata, a grofovi Draškovići imahu već u 17. stoljeću, na svojem dobru „Klenovnik“ kraj Varaždina i umjetne ribnjake za uzgajanje plemenitih riba.

Dokle su po banovini, takovi odnošaji lova obstojali, dotle vladaše po Dalmaciji, još sveudilj stara sloboda lova bez mjere i cilja. Plemenita divjač, osobito pako raznovrstne ptice selice bijahu glavnim predmetom lova po Dalmaciji. Za da se uobičajnom prekomjernom tamanjenju lovine, bar po nešto na kraj stane, izdade vlada g. 1832 na 21. ožujka i za Dalmaciju posebnu naredbu, u kojoj se prije svega ograničila doba lova na divjač, te zabranilo va-

djenje mladih ptica iz gnjezda, vadjenje jaja, kao što i prodaja posve mladih zeceva.

Kazne prekršaja lovnih, bile su ustanovljene globom, nz prietnju gubitka istog lovnog orudja. Kasnije budu ove ustanove ministarskom naredbom od 24. siečnja 1859. godine, još i na toliko nadopunjene, da se je za Dalmaciju (u obće) proglasila zabrana svakoga lova, od prvoga veljače do 15. travnja.

Isto tako bude i po banovini, uvedenjem obćeg šumskog zakona, odpisom namjestništva od 4. travnja godine 1859., takodjer i lovstvo u Hrvatskoj, novo nastavlšim odnošajem u zemlji primjereno, privremeno i u toliko uređjeno, da se je za veću sjegurnost razploda divjači, na lov na istu ograničio na stanovito razdobje u godini. Tako bude zabranjen, lov na jelene, od 15. rujna do 31. svibnja, lov na košute od 1. siečnja do 31. kolovoza, lov na srne, od 1. siečnja do 30. lipnja, lov na zeceve od 1. veljače do 31. srpnja, a lov na divlju perad od 1. ožujka do 30. lipnja. Isto tako bude zabranjeno i vadjenje jaja i ptica iz gnjezda, a i ostali odnošaji lova budu tom naredbom privremeno uređjeni, sve dok nije g. 1870. izdan hrvatskim saborom, zakonskim člankom XVIII., novi zakon o lovu. Zakon koji još i danas u krieposti, ter kojim se prije svega, regalno pravo lova jedan put za svagda, i bez svake dalnje odštete dokinulo. Već g. 1871. pako, bude po hrvatskoj vladi izdan novi „nacrt osnove šumskoga zakona“, saboru medjutim do sada kako je poznato, kraj svijuh manjkavosti postojećeg šumskog zakona, još sveudilj nebje novi na pretres predložen.

XXIX.

Svršavajući ta naša povjestva iztraživanja, preći nam je sada, još i na razmatranje o stanju naših šuma pod konac prve polovice ovoga vieka. Mislim peko najbolje uraditi, ako u tome sliedim bilježke neumrle uspomene suvremenika te dobe, vrstnog šumara i čelik rodoljuba Hrvata Franju Sporera, koji nam stanje šuma naših po Hrvatskoj i Slavoniji na sliedeći način opisuje:

„Motrimo li nepristrano i točno stanje hrvatskih šuma u petom deceniju 19. stoljeća, to vidimo da su nam šume i zbilja već većim dielom izsječene, ili bar sjeći dorasle, a već se i sada mnoge obćine tuže, da im manjka potrebito drvo. A i sami čusmo, koli se lakkounno do sada po svoj Hrvatskoj gospodariło sa šumama, gdje je svatko i nebrineć se ma ni malo za pomlad i uzgoj, drva sjekao ondje, gdje mu je bilo najudobnije, i toliko, koliko mu se htielo i trebalo. Sjeklo se brez obzira na prirast i potrajnost prihoda, brez obzira na pomlad i starost šume, il jedrinu i uporabu stabalja. To neracionalno šumarenje pako, do mala nam šume na toliko opustoši, osobito od onog doba, kad no se strani (francezki, talijanski i njemački) trgovački svijet upoznao bio, sa vrstnoćom tehničkih svojstva naše hrastovine, da je malo još preostalo šuma, koje nebi bile prekomjerno izsječene, da ne rećemo i opustošene. Uživavanje šumskih proizvoda u nas već od starine važno, posta sada predmetom trgovačke spekulacije, u mjesto šumskog gospodarstva vidimo, gdje se u nas poćimlje razvijati trgovina sa šumskimi proizvodi. Šume su namenjene da po-

krivaju deficit vlastelinskih blagajna, šume imale su nadoknaditi što poljodjelstvo usljed novo nastavljenih socijalnih odnosa već pružati nemogaše. A nesretnom ter uobičajnom prebornom sječom, vidimo da su nam se po malo i najljepši jednoliko sklopoviti lugovi pretvorili, u nepravilne šume srednjega uzgoja ili opuštene pašnike s prekomjernim plešinama i prazninama punih korovlja i čunja.

Isto tako nam i zlokočne godine 1848. i 1849. ostaviše trajnih tragova zlo razumljene slobode i po naših domaćih šumah, akoprem nam sama domovina nije došla pod udarac neprijateljske kakove navale. Pomenutih bo godina graknu i navali seljačstvo na spajinske i ine šume, kao na zlatne bregove, zatirući u sliepoci svojoj i najljepši prirodni naraštaj, neštedeći ni predragocjene umjetno pomladjene i uzgajane gajeve, kao ni najkrasnije mlado stromlje taj ponos, brigu i čast čitavog nam bivstva i nadu potomaka.

I tako se u to žalostno doba i epet opustošilo naša krasna, brojem maleni gajevi, zatrše mladjasni neraštaji, izsjekoše se i osakatiše do zla boga, naša krasna hrvatski bukvi i slavonski hrastici, tako da će još mnogi iza nas imati posla, dok poprave i nadomjestite ono, što no rek bi u par mjesecih pokvari i utamani bjesnoća i razuzdanost našega vjeka“.

Nu još i druga bijaše posljedica tomu; videć naime naša vlastela, da su im povodom ukinuća tlake, prema prijašnjoj dobi i dohodku, sada najedanput dohodci u vele stegnuti, odlučili se do mala razprodati i žrtvovati još i ono malo boljih šuma, što je ostalo od prije, samo da se dobave potrebitih novaca, da uzmognu nastavljati starodavno razkošno svoje vlastelinsko živovanje. I tako vidimo, gdje je do mala velik dio naših šuma izkrčen, dobro šumsko zemljište, rekoše tada, imalo je odsele ratarstvu služiti, a tek samo lošije prepušteno bi naravi, da se ona pobrine, za dojdruće potrebštine drvija i šuma.

Po ravnica naših vidimo, da se brodovni lies, koji se je još do mala uz vele neznatnu cieniu dobivao, sada veoma skupo već plaća, a češće i teško dobiva, da se već i po zabitnijih stranah traži drvna gradja svake vrsti, a češće već i iz susjednih nam zemalja uvaž. A počam od drugog decenija ovoga vjeka, naime odkada je riečki patricij Andre Adamić upoznao francuski trgovački svijet sa dužicama kao i inom gradjom hrvatsko-slavonske hrastovine, vidimo gdje se uz franceza Boné-a k nam doseljuju već do mala čitava jata tudjih drvotržaca, za da pospješuju i posreduju trgovinu s drvi medj Hrvatskom i Francuskom.

Bezbrojene trgovačke tvrdke u Sisku, na Rieci, u Trstu, Marselju, Bordeauxu, Barču, Osijeku i t. d. šiljaju svoje agente diljem Hrvatske i Slavonije na kupovanje šuma, imanja i drva. Hrvatska izvozna trgovina s drvi, postaje tako do mala, velevažna po svakoga, koji se ma iole s našimi narodno gospodarskim odnošaji bavi ol baviti mora.

Neposjedujuć pako Hrvatska još u to doba željezničkih pruga, morali su ti trgovci tek naravna prometila zemlje rabiti, naime rieke i puteve. Sava i Kupa do Karlovca, a odavle do Rieke i primorja glasovita „Luizinska cesta“ postaju najvažniji putevi za hrvatsku izvoznju trgovinu. Neznatni trgovci po-

staju iznebuha znamenite trgovačke kuće. Kupci se, trgovci i gosposćinski činovnici bogate, a drevni hrvatski vlastelinski stališ sve većma i većma propada.

Vlasteia se naša, da i obćine, koje do sada tek i po imenu jedva poznavašu šumara, svi se najedanput žure namjestiti šumare strukovnjake, da im tobož vode šumsko gospodarstvo i upravu, u istinu pako. da procjene i čim bržje unovče ono što je možda još od prije boljega u šuma preostalo.

Kojekakvi pustolovi iz svijuh krajeva monarkije obilaze vlastelu našu, tražeć šumarskih služba, da prvom sgodom prevare bezazlena gospodara, a obogate sebe kao i miteće ih poduzetnike i drvotrčce.“

Korupcija najgadnije vrsti hoće da nam i onako još slabo uvažavani i ugledni šumarski stališ u Hrvatskoj posvemašno, u očima naroda omrazi. Trajalo je to pako sve dotke, dok se nije oko g. 1850. tim odnošajem bar donje-kle učinio kraj, po domaćih velezaslužnih utemeljiteljih hrvatskoga nam šumarstva, utemelenjem prvog šumarskog društva, za promicanje hrvatsko šumarskih napremica i uvedenjem spomenutih već državnih ispita, za osposobljenje šumarsko upravnog osoblja, a konačno još i utemelenjem hrvatskog šumarskog učilišta u Križevcih. Konačno uredjenje našeg šumarstva, nije žali bože još ni dan današnji onako provedeno, kako bi to jur višeljeto izkustvo i narodno šumarsko gospodarski odnošaji domovine naše zahtievali.

Prije međjutim nego li zaključimo ova obćenita razmatranja o stanju naših šuma i šumsko gospodarstvenih odnošaja, u prvoj polovini ovoga vieka, valja da se još na kratko obazriemo i na socijalni kao i u obće duševni preporod hrvatskog šumarskog nam stališa u to doba, na temeljih onih obćenitih ter obće usvojenih i priznanih načela i znanstvenih nauka kulturnog svieta. U tom pogledu pako bit će nam prije svega govoriti o prvom hrvatskom šumarskom učilištu i prvom hrvatskom šumarskom društvu. Mimogredce pako radi smo još spomenuti jedan veoma važan uzrok zatora naših, ponajpače obćinskih šuma; a tu su štetne posljedice šumske paše i nizki stepen ratarskog nam gospodarstva, te uzroke, koji nam nedadoše razcvat i blagostanje šuma naših onako prospješiti, kako bi to zahtievala dobrobit i blagostanje naroda i zemlje hrvatske. Po šumah naših pasla je do nedavna, a većim dielom još i danas pase, svakovrstna i mnogobrojna marha, malo ne bez svakoga nadzora i obzira na pomlad i uzgoj šuma. Pašnja ova nepoznavajuć u naroda našeg ni granica ni mjere, moraše zatrti svaki razvoj, tim više uzmemo li na um, da seljak naš još i dan danas nezna suditi ni cieniti, ni obću a kamo li narodno gospodarstvenu vrijednost šuma, već da ih od starine smatra obćenitim njekim dobrom i darom božjim poput zraka ili vode, koga mu je narav na slobodno i neograničeno uživanje dala. Živeć uz to poglavito od stočarstva, nastoji oko što većeg broja marhe, nemisleć ipak i na potrebu uzgoja krme, nego da će ju jedino pašom po obćinskih zemljištih prehraniti. A baš zato i vidimo, da se po naših obćinskih šumah obićno toliko marhe pase, koja nenalazeć na mršavu tlu toliko hrane, gladna, i svako makar i kako sakriveno mlado stabalje potraži i obrsti.

Nezna bo još seljak naš, da mu takovo postupanje, ne samo marvu upropašćuje, no i šume i goru ogolećuje.

Koli je pako teško u nas uz ovakove okolnosti i najboljemu šumaru, po občinskih i inih služnostmi opterećenih šumah uvesti uredne sječine i branjevine, znade svaki, komu je kob dosudila, uz takove okolnosti službovati. Tegobe i zaprieke svake vrsti podmeću se šumaru, mržnja ozdol, a skrajna indolencija ozgor, vežu mu ruke, čineć mu tako inače toli uzvišeno i liepo zvanje teško snosljivim, to je i podjedno uzrokom, da nam očevidno nestaje šuma, a i onim koje još preostaše obično prihod još ni iz daleka neodgovara, narodno gospodarskim uvjetom i zahtievom zemlje naše.

XXX.

Veliki narodni pokret Hrvata, poslje godine 1840., ponajpače i nagli razvitak narodnog nam knjižtva i gospodarstva, ne mogaše ni po razvoj šumarskog nam napredka brez plodonosnih posljedica ostati. Sjeme nauka slavne šumarske akademije u Mariabrunu, prenešeno k nama po vrstnih domaćih nam sinovih, urodi već do mala neočekivanim plodom. Mladi i vrstni hrvatski sokolovi, koji sad već mal ne sva viša šumarska mjesta po domovini zauzimlju, videć s jedne strane tužne nam gospodarske, a naposeb šumarske odnošaje, a poznavajući i opet s druge strane obću državnu i narodnu važnost šumskog gospodarstva, naposeb po našu šumami toli obilatu domovinu, uvidiše do mala, da im je samo složnim i uzajamnim neumornim radom moguće skršiti moć, kod nas još sveudilj vladajućeg neznanja i predsuda, zamisliše, da uzmognu koristnije djelovati i uspješnije interese gora naših braniti, utemeljiti posebno hrvatsko društvo šumara, kojemu je imala biti prije svega svrha, u jedno kolo i na zajednički rad zaokupiti sve šumare po hrvatskih krajevih.

U tom ih je ne malo podkriepljivao liep razevat, tek god. 1842. utemeljenog „hrvatsko - slavonskog“ gospodarskog društva, koje se već u prvom svom zasnutku osjećalo dosti mogućim, izdavati posebne, hrvatskim jezikom pisane, „gospodarske novine“. Isto gospodarsko društvo pako imalo je po volji zasnovatelja mu, biti takodjer i središtem mladog hrvatskog šumarskog stališa, u koju se svrhu kasnije uredio i posebni šumarski odsiek gospodarskoga društva, kako to za onda postojalo i u drugih zemlja monarkije.

A c. kr. šumarski nadglednik Franjo Šporer, šumarnik grofa Erdödyja Dragutín Kos i c. kr. šumar Antun Tomić, uz mnoge druge jednomišljenike, prvi su osnivatelji ovoga pokreta i dušom podhvata. Nu videć do skora, da im žali bože uz gospodarsku granu nejma pravog obstanka, sastanu se naši šumari god. 1846. na dne 26. prosinca, na dogovor na nadbiskupskom dobru Prečec, kod tadanjeg biskupskog šumarnika Panznera, ter tuj odluče utemeljiti, prvo „hrvatsko-slavonsko šumarsko društvo“.

A do mala vidimo, kako se to mladano društvo, pod predsjedništvom Franje Šporera, uprav krasno poče razvijati tako da je broj članova, narasao već za prve godine na 160.

Prema ustanovam svojih pravila, obdržavaše društvo opetovano i po raznih krajevih domovine šumarske sastanke i to god. 1846. u Zagrebu, god. 1847. u Sisku, god. 1850. i 1851. u Zagrebu, a god. 1852. u Pakracu. Ova posljednja bijaše ujedno i najvažnija, bar obzirom na velevažnost tamo usvojenih zaključaka, među kojima i taj, da se od strane društva podnese Njegovom Veličanstvu smierna predstavka, da se za hrvatske zemlje posebni šumarski zavod na državni trošak podigne. Nu ako i jest to mladljahno društvo liepo i postepeno napredovalo, to mu ipak nebje za dugo obstanka, novo nastavši bo politički odnošaji u nas za absolutistične vladavine, nedadoše obstanka samostalnom djelovanju sviestnih i rodoljubnih prvaka društva, i tako vidimo, da nam maknućem Šporera i Kosa iz Hrvatske, takodjer i djelovanje šumarskog društva prestaje. Motreć pako pomnije djelovanje i borbu hrvatskih šumara u ono doba, za razvoj domaćeg nam osebnog šumarstva i stališa, morati nam se baš diviti onoj čeličnosti, ustrajnosti i oduševljenom radu, koga svaki i sljednji članova razvijaše.

Ali zaoto i bilježimo tu dobu, kao roditeljicu hrvatske šumarske književnosti i pravog hrvatskog šumarstva. Društvo izdavaše vlastiti list, u obliku godišnika, davaše vladi strukovna mnienja u šumarskih pitanjih, proučavaše hrvatske šumarsko statistične odnošaje i šumarske zakone. Začetnici mu Šporer i Kos, ujedno su i utemeljitelji hrvatske šumarske književnosti. Među prvimi počastnimi članovi nalazimo slavna imena, Leopolda Grabnera, Milana Andréa, Gjüre Vinklera, Antuna Burghardta, Rudolfa Feistmantela, Josipa Veselya, Franje Grosbaura, Josipa Hatingberga i Gustava grofa Königsgea. Prvim mu predsjednikom bijaše Dragutin Kos, rodod Čeh, nu dušom svom odan Hrvatskoj i narodu našem, muž vele naobražen i poštenog značaja, podpredsjednikom Franjo Šporer, vatre i odrešit Hrvat, vele naobražen šumar i otac hrvatskoga šumoznanstva, a bio je duša čitavom društvenom radu. Tajnici društva bijahu Mihajlo Raslić, c. kr. okružni šumar u Vinodola i Ivan Šnobel šumarnik. Članovi upravljajućeg odbora, Lavoslav Müller, c. kr. izvjestitelj šumarstva, Ante Tomić, c. kr. procjenitelj, Julijo Šaper, c. kr. procjenitelj i Franjo Res, šumarnik.

U izkazu članova čitamo malo ne sve odličnije hrvatske veleposjednike i šumare; tako da nam skoro nepojmivo, kako li je to liepo organiziran i koristonosan podhvāt mogao najedanput s vidika nestati, a da se nitko nije našao tko bi ga bio nastojao bar prividno užčuvati, jer tek poslje dva čitava decenija oto se društvo i opet pomladilo, osnutkom i sad postojećeg „hrvatskog šumarskog društva“ god. 1876.

Što se pako iza god. 1840. u nas počelo šumarstvo više cijeniti i čim je je broj naučnih i stručno naobraženih šumara veći bivao, tim se je dakako i sve to više naglašivala potreba za domaćim šumarskim osobljem, imenito kotarskim šumari, koji će poznavajući narod i ősebne mu odnošaje, moći prema zahtjevom, tada u nas još uključivo vladajuće centralne šumarske uprave, po t. z. šumarničkom šumsko-gospodarstvenom sustavu, rad šumarnikah ili u obće akademično naučnog upravitelja, uspješno podpomagati. Dočim nam je pako zavod Mariabrunski do god. 1860. dao do petdeset vrstnih takovih upravnika,

mogao nam je ostalo osoblje, samo domaći hrvatski šumarski zavod uzgajati. Zavod koji bi imajuć pred očima lih hrvatsko kulturne i narodno-gospodarske odnošaje, mogao i pitomce u gori spomenutom smislu odgajati. Potreba za takovim zavodom u nas, osjećala se tim većma, što su se baš oko god. 1860. i po drugih zemljah naše monarkije takova slična učilišta utemeljit imala. A kao što je Franjo Šporer bio jedan od prvih, koji radijahu oko utemeljenja hrvatskog šumarskog društva, tako ga i opet vidimo gdje prvi već oko godine 1840. o tome nastoji, da sklone hrvatske veleposjednike, nebi li možda i oni na slični način poput gospode Česke i Moravske, stupili k uzajamnom osnuću šumarskog učilišta za hrvatske zemlje, u koju se svrhu opetovano na gospodarsko društvo i hrvatski narod obraćao. Nu u koliko i jesu pojedinci podhvat taj podupirali, to se ipak nije moglo i na samo oživotvorenje te namisli preći, i tako vidimo, da je žali bože rodoljubno nastojanje poštenjaka Šporera još dugo ostalo neizvedeno, nu ideja o hrvatskom šumarskom učilištu, kako ju je Šporer zamislio i u narodu širio, tinjale ipak, ako i otajno, sveudilj jače i tako dugo u hrvatskih otačbenika, dok nije napokon ipak i u prkos svim zlobam neprijateljskih nam živalja oko god. 1860. urodila željenim plodom.

Na dne 19. studena 1860. godine bude napokon ipak u Križevcih pod okriljem vladnog povjerenika Mojsije Baltića, prvo hrvatsko šumarsko i gospodarsko učilište najsvečanije otvoreno. Naum Šporerov i želja hrvatskih šumara, bude ipak nakon dvadeset godina činom, u koliko li je pako tim već i sam cilj polučen bio ili ne, nije nam ovdo razglabati, to bo već nije povjest, već zbilja sadašnjosti.

Tim pako ujedno dovršujemo ta naša razmatranja o stanju i razvoju šumarstva u naroda hrvatskoga, želeć da te slike prošlosti budu uputom za budućnost. Dvadeset je minulo godina, odkad stupismo i u pogledu šumsko gospodarstvenom u kolo kulturnih naroda. Jesmo li pako od to doba i napredovali tekom vremena, jesmo li pokušali stare grehe izpraviti, loše uredbe zamjeniti zgodnijimi, blagostni upliv šuma naših, na tlo, podnebje, vlagu, duševno te materijalno blagostanje naroda našega osjegurati, prihod šuma naših potrajno urediti itd. na to ćemo i mi jednom imat odgovarati u povjesti potomstvu našem.

Još jedna k riešenju pitanja o čistom prihodu šuma.

Piše **A. Danchelovsky.**

Na članak koga napisah u IV. svezku g. 1882. ovoga lista, objelodanio je gospodin c. kr. umirovljeni šumarnik Ante Tomić u VI svezci istoga godišnika, protuodgovor pod naslovom „Na obranu“, na koji mi je čast sljedeće uzvratiti.

Gospodin šumarnik Tomić, odvraća na moje, doslovno pitanje:

„Molim g. protivnika, da bude tako dobar objaviti šumarskom občinstvu, da li je u Hrvatsko i Slavoniji, uključivo bivšu vojnu Krajinu, vidio ma samo

jednu jedinu gospodarstvenu ciel, u rukuh jednoga vlastelina, gde bi svi dobni razredi, od I do X godine obhodnje, u jednakoj ili bar približno jednakoj površini zastupani bili, koja bi dakle u pravom smislu rieči njegovom idealu odgovarajuću „normalnu šumu“ predstavljala? sledeće:

„To je pako jedna onih „koza“ — koju t. z. praktikeri, pristašem racionalnih metoda naproti, najvole derati, odnosno stavljati. Nemisleći pri tom, da tamo već pitaju za gotov učin, koji se tek po obavljenoj jednoj gospodarskoj obhodnji, koja kod visokih šuma 100 i više godina traje, postizava, dočim se bit racionalnih metoda baš u tome karakteriše, da nastoje iz nepravilnih šuma, pravilno — odnosno normalno stanje šuma polučiti, koje u istinu neobstoji — već se tek stvoriti imade.“

Ja sam bezuvjetno izčekivao i sam, da će g. Tomić tu činjenicu morat potvrditi, jer šuma u normalnome stanju, nejma nigde ni u koga u našoj domovini.

Nu povraćajme se sada i opet, na tvrdnje g. Tomića u 2. i 3. svezku „Šumarskog lista“ od g. 1877. obzirom na normalni prihod i normalnu vriednost uredjene šume, po kojih bi najstariji šestar, imao biti representantom godišnjeg priraštaja svih ostalih mladjih dielova, ter gde bi nam sječivni prihod prikazivao godišnji prirast svih čestih, a sada si i opeta dozovimo na um najnoviju tvrdnju g. Tomića, da ta idealna normalna šuma, u obće ni ne postoji, to mi je time omogućeno, na kratko sliedeće, kao protuodgovor izjaviti: Gospodin Tomić, obara sam ono što je u prilog sobstvene argumentacije naveo, a zasade moje skrižaljke o prihodu, kako no ju u „Silhuettah“ spomenuh, gospodin, šumarnik kako se čini nije pravo shvatio.

Prije kojih 20 godina, bilo je u nas još mnogo sječi doraslih hrastika, kojih velik dio gospodarsko obhodnu dobu već odavna bijaše nadmašila; danas ih je medjutim većina već posječena, površine im zapremaju branjevine od 1—20, ili poprečno deset godina starosti.

U koliko pako g. Tomić u svojoj „obrani“, navadja: da se normalno stanje njeke šume već unutar dobe jedne obhodnje polučiti može, to sam prisiljen, da ga zaprosim, da nas u ovome listu podučí, kako li nam treba postupati, da dobijemo u jednoj gospodarskoj cieli, u kojoj nam primjerice 1 do 80 godišnji dobni razredi, ili kako gori spomenusmo 20-godišnji razredi manjkaju, u vremenu jedne obhodne dobe od X godina, I do X godišnje sastojine, doja-košnje vrsti uzgoja, te jednakih ili bar približno jednakih ploština.

Ja, a samnom valjda i mnogi drugi sudrugovi šumari, do sada bar, još nenaučismo taj izvrstni gospodarski cilj, tako brzo polučivati, g. šumarnik, odužio bi nam se dakle veoma, kad bi nas izvoljeo u tome podučiti.

Dalnja mu opazka, da tobože kataster, zakonom propisane izkaze prihoda od g. 1850. do 1874. za nuzgredne šumske užitke, ne pripisuje takodjer i mladjim, dakle takove užitke još nedavajućim sastojinam, takodjer nestoji. A prihodi se nuzgrednih užitaka, naravno mogahu samo za one šume izkazati, koje takove, unutar pomenute dobe i zbilja davahu. Prije g. 1850. nadorasle

mladje sastojine pako, kao i one nakon g. 1874. posječene sastojine, nemogahu da bome na prihode ote uplivati; pa je ipak kraj svega toga kataster uzeo u račun poslje godine 1875, one od g. 1850. do g. 1874. u doraslih sastojina, dotekavše nuzgredne prihode, i za sve prije g. 1850. kao i poslje g. 1874. nastavše mlade sastojine.

Kataster bo veli: Ova ili ona jedno ili dvadeset godišnja branjevina spada prema stobjinskoj joj vrstnoći, vrsti uzgoja i drveća u ovaj, n. p. drugi razred stobjiuske vrstnoće. Drugoj stobjinskoj vrstnoći, pako odgovara po ljestvici čista prihoda, odnosno priraštaja, godišnji popriečni prirast od 2.5 jedrih metara, iz toga pako sliedi da joj je i čisti prihod, jednak čistome prihodu dorasle sastojine iste stobjinske vrstnoće!!

Pa ipak je baš i u ovom tako zvanom čistom prihodu, sadržan takodjer i onaj ustanovljeni prihod nuzgrednih užitaka starih sastojina. U tome se pako, a sa mnom i svi šumari u obće, sa g. Tomićem podpunoma slažem, gde veli, da normalno stanje šume postići, cilj je naših gospodarskih naprezanja, a onaj je način bez dvojbe najracionalniji. a i najbolji po nas, koji nas najsjegurnije i najbrže cilju tom dovodi. Jer u tom smislu neoporičem ni onaj „dokazom“ služeći navod: da drvna gromada, podpunoma obrasle rali šumske površine, podeljena sa dobom starosti te sastojine, poprečni godišnji prirast označuje. O toj se činjenici međjutim u tih razprava ni neradi.

Neradi se nadalje o tome, ni obzirom na predmet tih naših razpra, već se tuj radi o čistom prihodu šumskoga tla, po kojemu se isto ondā oporeziti imalo bude.

Šumska renta i renta šumskoga tla pako nisu pojmovi sinonimni brojna im se vriednost bo vele razlikuje, ter pošto sam ovu u svojih „Silhoueta“ dovoljno jasno i temeljito označio, to držim, da mi netreba sada tuj, taj predmet i još jedanput razglabati, najmanje pako i mome protivniku, za koga sam sada dovoljno osvjedočen, da kao nepopustivi pristaša stare škole „nečistog prihoda“ (Brutoschule), principija nauke o čistom prihodu, baš načelno perhorrescira. —

Bilo mu u tome od sele prosto polje!

Pouku, što no ju gospodin protivnik, toli ponosno na kraju svoje „Obrane“ spominje; da i zakon sam tobože naredjuje reklamaciju, u slučaju neistinosti katastralnih radnja, primam, ma sve da mi je već i od prije poznata, na znanje. Da se pako i gospodin Tomić tim reklamacijam utiče, to me dovadja do zaključka, da ju je naveo samo stoga, što i on sam osjeća, da bi način kako kataster čisti prihod ustanovljuje mogao možda ipak do krivih zaključaka dovadjati?

Pa kako i nebi, kad samo i pomislimo, koli se raznoimene fictivne i nenaravske kolikoće zajedno izpremješaše i u međjusrbni odnošaj svadjaju?! U ovome je postupku očito izražen manjak ma baš svakoga načela, koji je po svoj prilici takodjer i sklonuo, da se je onako ma baš bez osnove, takove

cienike čistih prihoda šuma, od g. 1880, u najnovije doba, tako rekuć preko noći, za kojih 100% povisilo, što će sjegurno i mome veleštovanom gospodinu protivniku poznato biti?

I to sve, bez da bi bili dotični organi u nepriliku došli, kako da takav svojevoljni naprasni učin, na temelju pokupljenih činbenika o prihodu i brojevno efektuiraju.

Ta potrebno je samo, da se jednostavno povise postotni iznosi gradje u u toliko, da odgovaraju; ili da se neodbije neunovčivi dio drvene gromade sastojine, da se obale čuvarski i upravni troškovi, već kako i prema potrebi računa, ili da se pomeću površine u više razrede stajbinske vrstnoće, pak eto ti gotovi povišeni cienik, a i račun se slaže!

A neka pokuša tkogod, po načelih nauke o čistome prihodu, tako eksperimentirati, taj će se brzo o nemogućnosti takovog poduzeća osvjedočiti, prečigaboo u tome i samo sjegurno i temeljito načelo postupka. Po ovome netreba fingirati, jer sa sadanje cijene, za ukupnu drvenu gromadu mogu uzeti u račun, jednom rečju, moći je na samom temelju činjenica raditi što mu drago, iznos poput gori spomenutoga, ipak se nebuđe nikojim načinom mogao proračunati. —

Istina doduše moj gospodin protivnik nam veli: reklamirajte! To se bude i učinilo; nu kad bi primjerice gospodin Tomić, sjedio kao strukovni izvjestitelj države, u okružnome povjerenstvu, pak da se onda tkogod nadje, koji bi sve to naveo, što i kako on to svojoj „obrani“ savjetuje, nebi li on tad kao zastupnik protivničke stranke porez plaćajućih rekao: okružno povjerenstro nije zato sazvano da izpituje, što je procjenbeni porjerenik u šumi radio; reklamati je su se imale prijaviti kotarskim povjerenstvom, u ostalom ja se sa predlogom procjenbenog povjerinika, koji je u tom pitanju istih načela kao i ja, potpunoma slažem, a pošto poprečni prirast (aritmetička sredina) najstarijeg šestara. „Normalne šume, jednak zbiljnom godišnjem prihodu svakog pojedinog diela sastojine, to je takodjer i ovde izkazani čisti prihod (šumska renta) dobar?

A čisti prihod šumskoga tla, kako ga zakon traži? Nut, ta to je jedno te isto! —

Konačno pako g. Tomić još i sledeće navadja: „Pošto je u ostalom u provincialu segregacija jur svagde provedena, a isto tako i u bivšoj vojenoj Krajini izlučenje državnih šuma i onih imovnih občina obavljeno, to gori spomenuti prigovori, obćirom na raznolike posjednike, samo još iznimno možda za njeke krajeve u provincialu vriediti mogu, nipošto pako i za šume bivše Krajine, pošto u posljednoj i onako samo dvie vrsti šumovlastnika nalazimo naime erar i imovne občine.“

Pa zar ova slučajna obstojnost i zbilja u kojemu savezu stoji, sa samom stvarju, o kojoj se radi? pa nije li možda svejedno, bio tko mu drago posjednik šume, i koja mu drago šumska površina?

Konačno pako moram i ja, prepustiti štovanim drugovom strukovnjakom, da sami odluče, jeda li je takav način proračunavanja čistog prihoda, znanstveno opravdan ili ne?

Dolnji Miloljac koncem studena 1882.

Još nekolicke k reorganizaciji šumarstva u starom provincijalu.

Kako bi valjalo, da se naše šumarstvo preustroji ili bolje rekuć ustroji o tome bi već mnogo puta govor. Nu koliko ljudi toliko čudi — pa napokon više oči bolje vidi, pa tako si preduzeh i ja, da koju o tom kažem, i to sa stanovišta, na kojemu se kao šumar službujući uz odnošaje kakovi danas kod urbarnih obćina postoje, zbilja nalazim.

U člancih ovoga glasila u svezku IV. g. 1881. i svezki I. g. 1882. „o reorganizaciji šumarstva“, nalazimo iztahnute malo ne sve činjenice uplivajuće i uvjetujuće razvoj našega šumarstva.

Spominje se tamo, o uredjenju vrhovnog nadzora, o šumarsko političkoj upravi i t. d. nu pri svem tom nije uzet obzir, i na one posebne nedostatke. u izvršivanju službe same, po pojedinih šumarskih organih, pa ipak su baš i to bitne zapreke koretnog vršenja prinadležnih im dužnostih. Na spoznanju baš ovih pako, imade se temeljiti i spoznanje zapreka razvoja vrhovne uprave, a konačno i sam danas u nas vladajući sustav.

Pošto su dakle u gore navedenih člancih, označeni samo u obćenitosti nedostaci dosadanjeg gospodarenja, po naših obćinskih šuma, to ćemo ovdje na kratku još i koju specialnu o bitnosti službovanja t. j. o nedostacih unutar tehničkog službovanja spomenuti, držeć, da bi se na to kod preustrojenja imao uzeti obzir. Naglašujem pako prije svega, da sam uvjeren, da polag obstojnostih, kojs do danas u našem šumskom gospodarenju u urbarno obćinskih šuma vladaju, nema nade da bi se te šume uzdržati dale, kako to ne samo potreba naroda, no i umno gospodarenje iziskuju.

Razmatramo li naše kotarske šumarije i njihov temelj gospodarenju t. j. gospodarske im osnove, to dolazimo do sljedećih zaključaka. Osnove ove prave po nalogu županija u propisanih po županijskih nadšumarih rokovih, kotarski šumari. (vidi normat. naredb. od 4. ožujka 1871).

Osnove te kako nas izkustvo upućuje, ni najmanje neodgovaraju svrsi, one se ho izradjuju, bez obzira na potrebe, mjestne i gospodarske obstojnosti i zahtjeve, uvijek te uvijek po jednome kalupu.

Da spomenemo samo jedan primjer: Urbarna obćina x. dobila je segregacijom samo 10 hektara, hrastove šume, koja joj predana na potrajno uživanje. Obćina ova sastoji uzmimo, od 50 selišta, kojim valja od sada godimice iz te šume, izazati gorivo, x komada svinja žiriti. y komada blaga pašom pre-

hraniti, a uz to još i potrebitu gradju namirivati. Sad se uz ovakove obstojnosti, za upitnu šumu imade sastaviti gospodarska osnova, sa obhodnom dobom od n. pr. 30 godina, sa nekoliko gospodarskih razdobja i sječina (na papiru!) pa time je već, po sadanjem običaju, i potrajno uživanje i gospodarenje tobož osigurano! Nu sad valja prije svega namiriti, za upitnu šumu, državni zao-stali kao i tekuci porez; ovlaštenici nemogu smoći, dakle hajde sjeći šumu samu. Povade se u tu svrhu označena i procenjrna (obično najvriednija) stabla, a preostaju suhobrka i polag trula, gde šumar dalje gospodariti ima. Dodje i do zagajivanja i nasadjenja sječina, sad valja prije svega moljaka i odbor obćinski, za potrebiti broj radnika, dok se štogod odluči, obično za sječina već korovjem gusto obrasla, i tako eto i opet dvostruki posao i trošak i t. d.

O uredjenju sjemeništa ili razsadnjaka u urbarno obćinskih šuma, ne može biti ni govora, pošto se tomu hoće bezprestani nadzor, osobito ljeti kap navali žega, a vrt korovjem obraste, da ga treba zaljevati i plietiti, koje poslove lugar sam obavljati nemože, a obćine o posebnom kakvom pazitelju ni čuti neće.

Nu i kod onakovih ploha, koje su ipak tečajem vremena velikim trudom i viernim nastojanjem šumarskih organa kako tako zasadjene, trebalo bi načiniti ograda i graba. A tim i opet nove nevolje, nejma sredstva ni radnih sila obično do onda, dok zloba ljudska možda ponaraslu travu i našade neupali, i tako i taj, trud šumara nništi. Svemu tomu zlu pako, poglavito je uzrok, što je glavna rieč, a po tom radna sila u tom, u rukuh neukog seljaka, koji danas još neosjeća, što će do mala živo čutiti. Stoga bi se baš moralo s nadležne strane neukom seljačtvu spočitnuti i predočiti, pravu vriednost šuma, tog već sada u dosta žalostnom stanju se nalazečeg narodnog imutka.

Mi pako na temelju obstojnostih možemo jedino doći do zaključka, da bi se vlast nad šumama, imala oduzeti neukom i tomu nedoraslom pućanstvu obćina, ter predati kompetentnim i za oto postavljenim organom vlade.

Dok se nadalje budu u nas morale šumsko gospodarske osnove sastavljati, po prije spomenutom kalupu, bez obzira na veličinu šume, užitna prava i odnošaje, nejmano se takodjer nadati boljku. Jer da se uzmogne sa razmjerno malog šumskog površja, izdati nerazmjernu kolikoću drva godimice, treba da bude i obhodna razmjerno kratka, hoćemo li da nam pojedina gospodarska razdobja potrajno užitak na drvu davaju, a po tome već i visoka šuma izključena, a šnjom i žirovina, paša i t. d. Dodje li nadalje uz to još i do prodaje stabala, to mora po tome nestati potrebno drvo, za podmirenje užitaka na drvu kod pravoužitnika, a tim i opet nastaje nova bieda, naime šumske štete, kojima se uz ovakove obstojnosti u obće ni kraj učiniti nemože.

Šumarom je dužnost, držati se strogo potvrđjene gospodarske osnove, pa ipak, učine li to, a ono je šuma već po izminuću jedne gospodarske obhodnje izsječena, a u mjesto nje ćemo u najboljem slučaju imati branjevine i mlado stromlje. I tako su šumari prisiljeni, za da bar dielomice tim nepogodam na put stanu, u svakom pojedinom gospodarskom odsjeku, gospodariti prebirajem

kroz toliko godina kolika je obhodnja, te se tek svake 30-te. godine konačni sjek obavlja, i tako se ova umjetno bar nekako produljuje.

Poznato je nadalje, da občine (odnosno zastupstva) biraju šumarsko osoblje, a potvrđuju ih županije plaćaju ih pako i opet občine same. Tim pako postaju šumari občinski organi, kojimi občine, odnosno občinska poglavarstva bar dielomice upravljaju. Dočim i opet s druge strane privremena naredba županijske nadšumare, označuje neposredno predpostavljenom oblašću občinskih šumara, dočim u istinu a kako navedosmo i nekim prividnim pravom, očinska poglavarstva tu vlast sebi pripisuju. Občine bo biraju i plaćaju šumara, a županije traže mjesečna izješća, izkaze kao i sve ine občinskih šuma se tičuće radnje, a siroma šumar nit zna komu, nit kako.

Občine nadalje od vremena do vremena menjaju i plaću svog osoblja, a često joj i drugi naslov podavaju, tako vidimo n. p. kod putnog paušala, koji je sada paušalovan bez obzira na broj putovanja u godini, da se drugde i opet u dnevnicu izplaćuje, kojih se računi mjesečno podnašaju, a svake četvrt a često tek i pol godine izplaćuju i t. d.

Pa ipak on mora hoće li i zbilja zadovoljiti, tako rekuć dan odan obilaziti svojim šumama. Dogadja se nadalje da občini šumarsko osoblje i u druge svrhe upotrebljaju, da mu neuredno izplaćuju plaću, da nemaju ni prostorića za šumski ured, da se neosvrću na pravedne zahtjeve šumara, pogledom na zabranu, pomladjenje šuma, namještenje pomoćnog osoblja i t. d. pak da nam onda bude uz takove uvjete koristno djelovati, i zadovoljno služiti?!

Lugari se često od občinskih poglavarstva, upotrebljaju u kojekakve druge svrhe, (kao n. pr. raznašanje pozivnica) a šumari se često pred samim lugarskim osobljem najnedostojnijim načinom vriedjaju i t. d.

Nu sve bi se te nepodobštine dale još koje kako podnašati a dielomice i odkloniti, samo da pomisao na budućnost, nam občinskim šumarom neogorčava do skrajnosti službu. Občinski šumari bo niti su stalno namješteni, nit imaju pravo na mirovinu, niti izgled promaknuću, a u tom leži glavni uzrok svoj nevolji urbarno občinskog šumarenja.

Konačno pako jošte nam je spomenuti i koju, gledom na plaće lugarsko, čuvarskog osoblja, kod urbarnih občina, koje su obično tako obskurne, da se bolji sjegurno toj službi podati neće, niti se uz takove obstojnosti može zahtijevati propisani lugarski izpit. Ostali nedostaci dosadanjeg sustava uprave urbarno občinskih šuma u nas, iztaknuti su dosta jasno, u gori spomeutih članica, tim pako htjedoh jedino, na temelju vlastitog iskustva službovanja uz takove uvjete, donjekle popuniti, tamo spomenuto, ter navesti novih dokaza ka potrebi, što skorijeg preustrojstva našeg dosadanjeg šumarskog sustava u zemlji.

Koncem mjeseca srpnja 1882.

E. S.—r.

Razmatranja o važnosti pravilnog razvoja korenja, po uzrast drvlja

od S. Brosiga u Čabru.

Lišće, eviet i plod, kao i ostale nadzemne česti, raznovrstnog nam drveća, prečesto su pnta, a i potanko već po raznih piscih i djelih opisane, nu koren, akoprem jedna najvažnijih česti u biline, obično je tek samo i kratkim orisom spomennt. Obzirom na to pako, da je razvoj korena, u pojedinih vrsti drveća, kao i za razne dobe starosti istih, ter i obzirom na samo raznolikost stojbine, vele raznolik, bilo bi bez dvojbe ne samo zanimivo no i koristno, proučiti sustav i bit korenja, bar u naših najglavnijih vrstih drveća.

Tako budemo već i na prvi mah opazili, prisposodobimo li n. p. koren hrasta, graba, jalše, breze ili onaj omorike, sa korenom u jele, da se isti bitno medjusobom u razvoju razlikuju. Različan će biti nadalje bez dvojbe i razvoj korenja u sastojine uspjevajuće na ilovastom il peščanom tlu. — Uzmemo li pako prigodom takovog prisposodablanja korenja na um još i sam razvoj krošnjâ u stabalja, to ćemo opaziti još i tu činjenicu, da je vazda razvoj krošnje u drveća, sa razvojem korenja u nekom suglasju, tako da bismo mogli granjevinu i krošnju stabalja, nazvati zračnim korenom stabla. Tako vidimo, da će se kod stabla, koje je uzraslo na odgovarajućoj zgodnoj stojbini i u primjerenom podneblju, granjevina i korenje tako rekši sukladno razvijati.

Poznato je kako hrast, na sipkom ipak ne baš mršavom tlu, razvija čvrstu duboko u zemlju podupirajuću žilu srčanicu, sa malo jačih okrajnih žila, a i deblo mu je na takovoj peščanoj stojbini vitko, visoko i pravilno razvijeno. Pa kao što se žila srčanica, duboko spušća u zemlju, tako se isto uzdiže ponosno i deblo nad zemljom, imajuć isto tako neznatno razvitu košnjevinu, kao što i u korena slabo razvito okrajno žilje. Nasuprot pako neće hrast postići isti stupanj uzraštaja, na tlu duboku plodu i ilovaslu, tuj mu je uzrast više razširen i nizak, deblo kratko nu granato, a isto takov i razvoj korena. Srčanica žila je kratka, granato i prostrano razvitim okrajnim žiljem. Slični jednoliki tako rekuć sukladni razvoj medju krošnom i korenjem, vidimo i u ostalih granatih vrstih drveća, kao u graba, lipe i.t.d.

Kod graba, lipe, topole itd. viditi ćemo nadalje, da imadn u korenu, isto tako kao i na kori debila, razvijene okrajne pupoljke i suočnice izboja, pa je stoga i presadjivanje tjih vrsti biljka, moguće dapače još i u velikoj starosti. U breze pako, koja imade samo golo nerazvito korenje, vidimo da je i životna snaga samo neznatna, a i presadjivanje samo za prvih godina starosti moguće. Iz ovoga pako zaključujemo, da bismo mogli za svaku stojbinu opredieliti jasno odgovarajuću vrst drveća, a po tom naravno i uspjeh nasada osjegurati, samo kad bismo točno znali, raznolikost razvoja korenja u biljkah. Da je tome pako i u istinu tako razjasniti će nam još i sljedeći poznati primjeri.

Omorika imajuća prilično granatu stabliku, ter prema tome i prostran ter razvijen i tankimi žilicama izpunjen koren, lahko se i uspješno presadjuje. Hrast pako i bor, imajući duboko jednostruko korenje, koje je tek samo na okrajih žiljem obraslo, teško se presadjuju.

Kod bukve pako vidimo, da je sposobnija za presadjivanje ona, koja je na svježem ilovastom ili vapnenom tlu uzrasla, od one sa peščane stobine. Prva bo imade razvitije korenje od poslednje. Nevaravni je dakle učin, bud kojimi umjetnimi sredstvi siliti mlade biljke, k poprimanju i stvaranju inakih korenih oblika, nego li ga kakvoća tla uvjetuje. To je pako među ostalim način postupka, kod presadjivanja biljaka po načinu Biermanovom, po kojemu se u razsadnicah uzgojene biljke za postići inaki razvoj korenja, presadjuju u slabije i mršavije tlo. Bezumno je nadalje i odstranjivanje klice, kod sadjenja želuda, za da se tim tobož olahkočuje presadjivanje mladica i uspjeh kulturâ osjegurava. U koliko se tim vadjanjem klice bo i preprečuje razvoj duboke žile srčanice u mladice, to se s druge strani ipak baš usljed toga, jače razgranjuje korjen, a tim i opeta presadjivanje biljka u istoj mjeri otegočuje kao i žilom srčanicom.

Odstranjivanjem klice na žiru, kao ni prirezavanjem žile srčanice i korena u obće u mladice, nepostigava se podnipošto željena svrha, dapače to je i štetno po sam uzgoj, jer se tim načinom uzgajana stabalca, razvijaju više u širinu nego li u vis, zadobivajuć kratka i kvošnata debla. Jedino u sklopu moći će takovi hrastići, presadjeni prikraćenom ili bez žile srčanice, vitko i visoko ponarasti, nu i u tom će slučaju, popreko debla tako uzgojenih stabalja imati, manju tehničku vviednost, od naravno razvitih i uzgojenih dubova.

Svaka vrst drveća imade svoj osebiti način presadjivanja biljka, koji je po obstanak i budući uzgoj drvla od velike važnosti. Presadi li se n. p. mladica omorike preduboko u zemlju, to će ista za kratko vrijeme obumrieti. Omorika bo, kako znamo pruža svoje korenje plitko i široko

Profesor Pfeil već spominje u svojim „kritische Blätter“ da kod bukve, koja na pjeskulji uspjeva žila srčanica brzo izumre. Stoga i vidimo, da bukva na pjeskovitom tlu, nežive dugo, tamo joj prirast do skora pada i porast kržljav. Na takovih stobina budemo riedko kada nalazile 120 godišnje zdrave bukovine. Srce i stž počimlju gnjiti, stablja nastaju usljed toga suhovrha i trula. Uzrok tim pojavom nedvojbeno pako, imademo tražiti u korenu stabalja. U prvoj mladosti razvija bukva nerazmjerno jaku i duboko u zemlju prodirajuću žilu srčanicu, koja za prvih 5 godina, nalik onoj u hrasta. Stoga je nadalje i opeta u obće bukove mladice vrlo teško uspješno presadjivati, teško bo je i u starijih 10 do 12 godišnjih mladica, izkopati neozledjeni, ter na kraju samo vlakanci hranivog žilja providjeni srčani koren u bukve. Sa pretežnim razvojem ravno u zemlju prodirajuće žile srčanice, u savezu je nadalje takodjer i brzi porast debla u visinu, budući da baš taj glavni koren neposredno i najviše hrani biljki iz zemlje doprinaša. Nenalazi li pako žila srčanica više u dubini tla,

biljki potrebne hrane, to ova počimlje propadati. Na mršavu tlu dakle, kao što to češće u bukovih sastojina nalazimo, riedko će kada bukva još poslje 80 g. u zemlji naći dovoljnu kolikoću hranivah, u mjesto žile srčanice početi će se onda postranično više pri porršju tla se steruće korenje razvijati, nepostigavajuć međjutim ipak potrebite jakosti, već i tu razvoj korena i od sada odgovara razvoju krošnje u stablja. S pomanjkanja hraniva u većoj dubljini tla, obumire onda žila srčanica postepeno, dok je napokon onda u 120 do 140 godini nestane. —

To nam medju ostalim najbolje dokazuju, i vihrom oborene stare bukve, u kojih već nejma žile srčanice, već samo na površju razgrenjeno i izprepleteno korenje i žilje. Preuzimajuć pako nestankom žile srčanice, pokrajno korenje dovadjanje hraniva biljki, dovadjaju se biljevni sokovi samo još bieli, dočim strž stablja, zaoto što je žila srčanica, koja joj do sada neposredno hranu, obumrla, s nestašice hraniva tekodjer i sama izginuti mora. Isti pojav pako, koji netom razmatrasmo u bukve, nalazimo i u hrasta, izumre li mu, kako to na plitku prudjastu tlu obično biva, žila srčanica.

Protivno međjutim opažamo u bukve, uspjevajuće na plodnom, dubokom ilovastom tlu; tuj joj se žila srčanica razgranjuje u prostrano razastrto korenje, prodirajuće i u veće dubljine, ter dovadjajuće iz nje stablu potrebita hraniva. U takovih će bukava, još i u 140 do 160 godini starosti, i u istih naslaga strži, još kolati sok. U tih pojavih nadalje nalazimo i uzrok, s kojega starije bukve uspjevajuće na ilovastu tlu u istoj starosti još sveudilj dobro uspjevaju.

Mogao bi međjutim sada tkogod prigovoriti, da žila srčanica u bora, ma sve da i dublje prodire u zemlju od bukove, ipak za dugo ostaje prinosnicom hranivih sokova stablu, pak da ni onda kad je obumrla, drvo bora u jezgri neizgnjili. Uzrok tome pako, što bor i na vele mršavoj pjeskulji, na kojoj se bukva nebi mogla u veliku starost uzdržati, još sveudiljno dovoljno hrane nalazi, leži u tome, što se drvo u bora, još i onda uzdržaje, kad mu je žila srčanica i obumrla, sbog obilnog sadržaja smole u drvu, koje ga od gnjileža štiti. —

Porazmerno naglo padanje prirasta u drveća dakle, kao što i u većoj starosti sve to redje oblistanje krošnja, moći ćemo si takodjer baš na temelju spomenutog protumačiti. Kad bo sve to dublje u zemlju prodirajuće korenje, sve to manje hrane u zemlji nahadja, (osobito i onda kad su dolnje naslage tla prudnjate) to mora konačno i obumrieti, tim pako prestaje po malo i dosadanje pritanje soka i hraniva stablu, a po tome se nadalje i samo stvaranje drva, sve to većma umanjivati mora. Poznata je nadalje činjenica, da korenje u listaća i zimi još tako dugo raste, dok god toplota tla, u kojemu biljka raste, još iznad ledišta. Nadzemni dielovi bilja, međjutim zimi miruju, kako nam to najbolje dokazuju pupoljci, koji se neotvaraju, dok god je toplota negativna, naime dok sokovi smrzavaju. Čim pako proljeti, ili u kasnoj jeseni, odnosno i zimi, ma samo i na nekoliko dana toplije vrijeme nastaje, eto se već i vegetacija probudjuje. Kako nam to češće dvakrat u godinu cvatuća stabja, kestena

divljeg i t. d. pokazuju. Trepetaljka pako i ljeska od naših domaćih vrstih drveća, najprije počimlju cvasti odnosno listati.

Na gori spomenutih činjenicah o razvoju korenja i važnosti mu po rast stabalja, temelji se medju ostalim takodjer i t. z. Levretov postupak uzgajanja hrastovih sadjenica, kojim se nastoji u mjesto jedne dugačke i za presudjivanje neprikladne, žile srčanice, mlade hrastiće sa razgranjenim krenom uzgojiti, ter koji nam postupak nadšumar Koltz, u „Centralblatt für des gesammte forstwesen“ 1881. strana 222, potanko opisao a profesor H. Ludwig u istom listu g. 1882. na strani 104. razjasnio i na temelju učinjenih pokusa ocjenio.

Kušalo se nadalje i to, da su se stabla zakopala krošnjom u zemlju, pak da su pri tom stare grane, u doticaju sa zemljom i vlagom počele adventivno žile razvijati, dočim su i opeta obratno zraku izvršene žile počele pupčati. A Dr. Nobbe spominje u „Döbners Botanik für Forstmänner“ na strani 128 obzirom na gori iztaknuto sledeće: „Aus einer verschiedenen Wurzelkraft finden manche erscheinungen der forstlichen Praxis ihre richtige Deutung. Wen z. B. die Kiefer auf sterilen Sandboden, welcher der Tanne und Fichte nicht zusagt, freudig gedeiht, so erklärt sich dies nicht aus irgend einer „Genugsamkeit“ der Kiefer, sondern daraus, dass deren Hauptwnrzel schon im ersten Jahre nahezu einen Meter tief in den Sandboden einzudringen vermag, die Fichte und Tanne unter absolut gleichen Versuchsbedingungen nur $\frac{1}{3}$ m. Zugleich erzeugt die junge Kiefer fünf Wurzelordnungen, und eine 24 mal grössere Anzahl von Wurzelfasern, sowie eine 8 mal grössere aufnehmende Wurzelfläche, als die Tanne, und übertrifft die Fichte in den gleichen Beziehungen um das zwölfresp. fünffache.“

Po pokušajih pako izvedenih u Tharandu, znadu takodjer i bukva i hrast vec za prve godine, vrlo razgranjeni sustav žilja, sa žilom srčanicom od jednoga metra duljine, razviti. Ljepak, *Viscum album* L. razvija svoje korenje i stabliku u krošnji drveća, a bršljan imade čak i tako zvano zračno žilje (*Radices aere*). Poznata biljka „*Cuscuta europea*“, pako kako je poznato, u obće u zemlji niti neraste i t. d.

Profesor Mohl pako, koji se je potanje bavio iztraživanjen korenja u bilja dokazao je, da korenje isto tako raste u godovih kao ostalo drvlje, a isto tako dokazao je i nedvojbeni medjusobni odnošaj medju razvojem korenja i uzraštaja stabla.

Toliko budi u kratko ovdje spomenuto obzirom na važnost pravilnog razvoja kao i uzgoja korenja, po uzrast drvlja, kojih spoznavanje je po svakoga sumara od velike važnosti, jer samo uz točno spoznavanje tih činjenica, moći ćemo takodjer i nasad ter uzgoj drveća željenom sjegurnošću i uspjehom provadjeti.

Različite viesti.

Na znanje. Upravljaajući odbor zaključio je u svojoj na dne 5. studena obdržavanoj sjednici, obzirom na to, što mnogi u novije doba pristupivši članovi društva, cjeline radi, takodjer i već za prijašnjih godina izišavše godišnike „Šumarskog lista“ imati žele, da se takovi u koliko zaliha dotiče istim poštarskim pouzecom, uz cieniu od 1 fr. 50 novč. po tečaj, na zahtjev dostaviti imadu. Tim će si mnogi mlađjih članova društva moći neznatnim troškom, takodjer i manjkajuće mu tečaje „Šumarskog lista“ dobiti, a i društvo unovčit će time svoju zalihu lista. Isto tako posjeduje društvo još i liepu zalihu knjige „Nauka o brstu“, koja se uz cieniu od 50 novč dobivati može.

Velike prodaje šuma u nas. Na dne 9. studena, obdržavana bi u Zagrebu, kod kr. ravnateljstva državnih šuma, jeftimba vrhu 19.430 hrastovih i drugih stabala. Čitava ta gromada dostala bi uz cieniu od 335.990 for. Kažu nam da je prigodom dražbe polučena veća ponuda za popreko kojih 22%, akoprem je već i samom procjenom ustanovljena uzaklična ciena, dosta visoka bila. Prodani su pako revier „Ilna greda“ g. Trontlu iz Karlovca za 65.151-50 for. — Revier „Trstika“ L. Perinu iz Vrbovca za 14.736 for. Revier „Čardušinska greda“ Bauer-u iz Vrbanja za 11.450 fr. Revier „Veliki gjol“ — Šrengeru iz Daruvara za 17.391 for. Revier „Suše“ Perinu iz Vrbovca za 13.680 for. — Revier „Medjustrogorje“ — Moroviću iz Siska za 49.931 fr. — Revier „Bardiševo“ Hirsleru iz Osieka za 81.005 fr. istomu i reviri „Neprečava“ i Krnić za 50.255 for. Revier „Kozjača“ Perinu za 22.321 for.

Fromjena uredništva. Kujižara W. Frick, nakladnica poznatog šumarskog lista „Zentralblatt für das gesammte forstwesen“ razposlala je koncem godine, na sve suradnike lista okružnicu, u kojoj objavljuje, da će uredništvo lista počam od 1. siečnja 1884. preuzeti poznati strukovnjak i začasni član hrvatskog šumarskog dražtva g. barun Arthur Sechendorf-Gudent. List ovaj kao što je poznato uredjivao je prvobitno g. ministerijalni savjetnik R. Miklitz, za poslednjih godina pako g. profesor G. Hempel. Mi se pako nadamo, da će list taj, koj je osobito za poslednje doba i naše hrvatske odnošaje zastupao, ovo i sad pod novim urednikom činiti.

Mlad lovac na medjede. Čitamo u N. N. br. 260. „Sin grofa Arturu Scher-Thossa, dječak od 13 godina, uputi se ovih dana, praćen od jednoga druga, po mje-sečini u obližnju šumu u nagjaškoj dolini, marmaroške županije u Ugarskoj, na lov medjedah. Stojeći dječaci njeko vrieme na mjestu, opazi mladi grof medjeda, pa kad se taj bijaše primakao na jedan puškomet, opali hitac. Medjed baci se urlikajuć na dječaka, nu ovaj ostavi svom hladnokrvnošću mjesto, ter okrene gustim klanjcem medjedu za ledja, gdje ga već drug čekao. — Nakon male stanke podje mladi grof, videć da je sve mirno postalo, iznova potražiti medjeda, te već za mala spazi gdje medjed odapeo šape. — Mladoga grofa proglasiše na to prispjeli drugovi i lovci, na mjestu običnim svečanim načinom lovcem na medjede“.

Trgovina sa šumskimi proizvodi u zemlja krune Sv. Stjepana u I. polovini g. 1882. Za minolog polgodišta izvezlo se iz translajtanije šumskih proizvoda u skupnoj vrijednosti od 197,494.024 fr. Uvezlo se pako u vrijednosti od 150,856.991 fr. izvoz dakle nadmašio uvoz za 46,907.033 for. (u drugoj polovini g 1881 iznašala je ta razlika samo 11-2 milijuna). Najviše se je uvezlo laktovine, naime 305.478 met ričkih centi, ukupne vrijednosti od 588.080 for., zatim mehke gradje 112.158 metr. centi, u vrijednosti od 182.214 for. i teklina 14.195 metr. centih u vrijednosti od 205.957 for. Najviše se izvezlo dužica, 1,139.640 met. centih u vrijednosti od 7,729.982 for. zatim 647.523 metr. centih laktovine u vrijednosti od 1,812.199 for. i 418.78 metr. centih tvrdog liesa i gradje u vrijednosti od 418.781 for. i t. d. Osin toga izvezlo se je divjačine u vrijednosti od 125.144 for., uvezlo se pako biljkah u

vriednosti od 35,814 for. — Mimogredce pako još spominjemo, da je uvoznina šumskih proizvoda u Austriji istodobno iznašala samo 1,343.913 metr. centih u vriednosti od 3,983.848 for. izvezlo se pako iz Austrije, 534.257 metričkih centih u vriednosti od 1,653.089 for.

K šumarsko-ratarskoj statistici Dalmacije. Po najnovijih službenih političko-statističnih izkazih, broja Dalmacija ukupno 476.401 stanovnika. Ukupna površina za prema 1,245.809 hektara, od ovih zapremaju: polja 141.046 ha., vinogradi 68.128 ha., ravnice 10.053 ha., perivoji 3.522 ha., pašnjaci 720.738 ha., gajevi 273.536 ha. Ukupna vriednost tla procenjena bi g. 1879 na 37,488.000 for., a vriednost godišnjih proizvoda na 25,029.527 for.

Kako se može razpoznati kod oblička drva, koji je kraj gornji na stablu bio, koji dolnji? Obzirom na ovo pitanje saobćuje nam g. Brosig, sljedeću indijsku priču: „Zavadila se dva indijska vladara. Jedan htio nadmudriti drugoga, pak mu u tu svrhu pošalje dva hvata dugačak komad debela od sapanovine (*Pterocarpus santalinus*), valjastog oblika, bez čvorova i grana t. j. bez vidljivih razlučivih znakova, uz upit, da mu se neka na tom komadu debela označi gornji i dolnji kraj. Vladar primivši tu poslanicu, sakupi vjeće mudraca i velikaša, ter im saobći zadatak, koga mu valjade rešiti. Zaludo vječaju — nezna nitko kako bi, u to se sjeti jedan prisutnih svoje razumne snaha, koja je riedke mudrosti svoje na dalekom slovila, ter nju zapita za savjet. Snaha mu pako odvratila: „položi drvo na mirnu vodu, to će ti ona strana, koja bje korjenu bliža, buduć težja, više tonuti od prednje“. — Tako i učiniše.

Šumarski kolendar za g. 1883. Veleštovani predsjednik šumarskog društva izdaje takodjer ove godine svoj, jur već medju našimi šumari udomljeni hrvatski šumarski kolendar, koji bje kako to u svoje vrieme javismo lanjske godine izdan u nakladi od 800 komada. U interesu stvari želimo, da taj podhvat bude od uspjeha, od naših se pako šumara nadamo, da će volit svoje — no tuđe. Ciena 1 for. 20 nč. Naruče prima izdavatelj.

K šumarskoj službi u Dalmaciji. Čitamo u Dalmatinskom „Gospodarskom po-
učniku“ br. 24. od 16. studena medju ostalim i sljedeću viest. „Naskoro biti će imenovano šest lugara u občini Tiešnjanskoj, a četiri u občini Šibeničkoj. Ovo su novo ustrojena mjesta. Pokrajinski šumarski nadzornik g. Zikmundovsky namjerava pošumiti i goliet oko Šibenika. Gospodin Zikmundovsky nespava Sretno!“ — Mi koji pratimo svaki pokret na polju šumarstva pobratimske nam zemlje, vrlo se radujemo da naš zemljak (g. Zikmundovsky, bo je rođen u Osieku, a šumarske je nauke svršio u Mariabrunu) toli zaslužno i liepo šumarstvom u Dalmaciji rukovodi, ter si gori spomenutom priznanja najuglednijeg gospodarskog glasila od srca priključujemo.

Prodaja naših šuma. Jesenas kan da se neobično uzelo u nas prodavati šuma. Tako se dne 20. studena obdržavala dražba kod imovne občine gradiške drva u vriednosti od 17.894 for. Dne 4. prosinca kod imovne občine otočke u vriednosti od 86.646 for., a dne 4. prosinca kod II. banske imovne občine u Petrinji, u vriednosti od 28.973 for. — Isto tako bijaše na dne 27. studena obdržavana dražba šuma brodske imovne občine u vriednosti od 140.208 for., dočim je erar već na dne 9. studena prodao u vriednosti od 335.990 for. Na dne 22. studena pako obdržavana bi dražba prodaje šuma investitionalne zaklade, ter postignuta ponuda od 1,188.897 fr. ili za 137.742 for. više, nego li je bila službena procjena.

Novi šumarski list. Gospodin profesor G. Hempel, do sada urednik bečkoga „Centralblatt f. d. g. Forstwesen“, izdavati će počam od nove godine novi šumarski tjednik, pod naslovom: „Oesterreichische Forstzeitung. Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung“. List izlaziti će svakoga petka, na jednome arku, a biti će takodjer i ilustriran. Nakladnik jest Hugo Hitschman u Beču. Ciena 8 for. na godinu. — To će biti prvi šumar-

ski tjednik, a poznata i priznana vještina i učenost g. urednika daje nam nade, da će taj list do mala zaokupiti sav austro-ugarski šumarski živalj.

Traži službu. Jedan od boljih abiturienta kr. šumarskog učilišta u Križevcih, traži mjesto šumara ili vježbenika (nadlugara). Mi ga s naše strani možemo dobro preporučiti, kao zriela i marljiva mladića. Eventualne ponude molimo poslati na uredništvo ovoga lista.

Liepi darovi. Gosp. Levin pl. Šlosser Klekovski, sin blagopokojnoga botanika, Josipa Šlossera, poklonio je šumarskoj zbirci na kr. šumarskom učilištu u Križevcih liepu zbirku kornjaša — a g. Alexander pl. Tückery veleposjednik u Daruvaru, poklonio je istoj zbirci, zbirku drvlja i trupaca, koja bje na ovogodišnjoj izložbi u Trstu, odlikovana zlatnom kolajnom. Budi ovime toj gospodi izrečena najsrdačnija hvala — ugledali se i drugi rodoljubi u njihov primjer.

Šumarsko naukovno pitanje u Ugarskoj. Ugarska vlada zaključila je u Pešti ustrojiti „visoku školu za zemljetežstvo“ po primjeru bečke visoke škole, ter dokinuti šumarsku akademiju u Šemnicu. Priobčujući tu viest, svratiti ćemo se do zgođe možda i opet na naše šumarsko učilište u Križevcih i odnosni predlog šumarskog društva da se spomenuti zavod prenese kao posebni tečaj na sveučilište (poput tečaja za liekarnike). — Inače pako radostno pozdravljamo taj napredak preko Drave, znajući da on ni po nas Hrvate neće moći bez posljedica ostati.

Lov na medjede. Dne 18. studena priredio je vlastelin u Severinu g. Mane pl. Vranicani Dobrinović, sa svojim šumarskim osobljem lov na medjede. Učinio je to stoga, što su medjedi, koji su se u ondašnjih šuma skitali bili, pučanstvo već tako u strah natjerali, da se nije nitko uhvao stupiti u šumu. Njekoliko dana prije lova, bijaše se odvezo u šumu neki seljak da sječe drva, kada je prispio na mjesto, razpregnu volove. Od oba vola udalji se jedan od mjesta, na što ga zaskočise medjedi i raztrgaše. U severinskih šuma ima u obće mnogo grabežljivih zvjerih, a pučanstvo ima da zahvali g. Vranicianiju, poznatu kao neustrašivu lovcu, što mu grabežljiva zvjerad i više jada nezadaje i što ga nepostizava veći gubitak stoke. On je već postrijeljao množinu medjeda i vukova, a nešteti truda ni troška, da onaj predjel očisti od grabežljivaca. I lov od 18. bio je uspjehom ovjenčan g. Vranicani ustrielio je velikoga medjeda, a njegov lugar Lisac ženku.

Vuci razdrli vepre. Čitamo u N. N. br. 253. t. g., da su kraj Petrovaradina u jednoj šumi našli devet vepara, koje da su vuci razdrli. Svakako riedak slučaj, jer je poznato, da divlje svinje u borbi sa vuci obično pobjede.

Odborska sjednica upravljajućeg odbora. Upravljajući odbor šumar. društva obdržavao je dne 5. studena p. p. redovitu odborsku sjednicu sa sljedećim dnevnim redom: 1. Pročitanje dopisa i podnesaka stigavih na društvo 2. Izbor odbora za stilizaciju osnove novog šumskog zakona, koja će se Vis. kr. zemalj. vladi u smislu zaključaka ovogodišnje glavne skupštine podneti. 3. Izbor odbora za sastavljanje nacerta osnove reorganizacije šumarstva. 4. Izbor odbora za nastavljanje osnove kućnoga reda. 5. Razni predlozi. — Sjednici prisustvovahu: gg. Mio Vrbanić, Ante Soretić, Vjekoslav Keröškönji, Fran Kesterčanek, Julio Anderka, Jakob Furlan, Franjo Rosipal i Robert Fischbah, izpričao se g. Vladko Kiseljak. U odbor za stilizaciju osnove novog šumskog zakona budu izabrani gg. M. Vrbanić, A. Soretić i R. Fischbah. U odbor za izradbu nacerta osnove organizacije šumarstva gg. J. Furlan, F. Kesterčanek i Vl. Kiseljak. U odbor za izradbu nacerta kućnoga reda gg. Vrbanić, Vj. Keröškönji i F. Rosipal. — Odbori imaju do konca prosinca svršiti svoj rad. — U odbor za stilizaciju nacerta šumskoga zakona pozvati će se još kao strukovnjak. gg. M. Vezić, perovodja kr. zemalj. vlade. — U odbor za organizaciju pako gg. nadšumari V. Malin i B. Hajek. — Sljedeće odborske sjednice obdržavat će se koncem prosinca.

Najstarije ugarsko djelo o šumarstvu? Prigodom ljetos u Budimpešti obdržavane izložbe knjiga i knjigotiskarskih proizvoda mađarske, bilo je među ostalim izloženo također i na latinskom jeziku i u stihovih sastavljeno djelo pod naslovom: „Historija koristi smreke i ugodnosti i korist djelatnosti djelača šindra“. Djelce sastojće se iz rukopisa od šest listića, koje je još g. 1656. napisao neki djak Mihajlo Oroszhegi, (nebi li to bio Mihajlo Orošek?!) koje je sjegurno najstarija tehnologija smrekovine.

Osnovi nauke računanja vrijednosti šuma. Djelo, za koje već u posljednjem broju ovoga lista spomenusmo, da je izašlo nakladom vis. kr. zemaljske vlade, nestoji kako bje tamo pегrešno spomenuto 90 novč. nego samo 50 novč. A dobiva u knjižari Albrechta i Fiedlera u Zagrebu, kao i u knjižari Neuberga u Križevcih.

Kritika o „Šumarskom listu“. Prvi list gospodarski u posestrimoj kraljevini Srbiji; i jedan najboljih gospodarskih časopisa u obće, biogradski list „Težak“, preporučuje u X. svezku g. 1882. na strani 564. svojim čitateljem taj naš šumarski list. Vrlo nam je drago da možemo taj radostni znak uzajamne pažnje strukovnjačkih glasila konstatovati, i to tim milije što i rečeni list sam, više i vrlo liepih članaka tičućih se šumarstva u Srbiji, od vrstnih tamošnjih strukovnjaka donasa, ter od kojih njeke već i u ovom našem listu spomenusmo.

Smolarenje u Francezkoj. Čitamo u „Oesterreichische Forst-Zeitung“ da se u Francezkoj godimice dobiva do 29 milijuna kilograma proste smole, dakle u obće više nego li u kojoj drugih europejskih zemlja. Smolari se pako ponajviše u šuma od „Pinus maritima“, ili Pinus pinaster. Vriednost tog nuzgrednog šumskog užitka iznaša do 6 milijuna forintih na godinu. U trgovini dolazi bud kao prosta smola pod imenom „Barras“, bud pako kao finija teklina pod imenom „Galipot“. Velik dio te smole pako služi za dobavu raznolikih drugih destilatornih proizvoda kao n. pr. colophonie, résine, jaune, katrana itd. Interna poraba representira vriednost od kojih 9 milijuna, izvoz pako vriednost od 6 milijuna franaka. Smole se najviše izvaža u Englezku i Belgiju, a dobiva se najviše po šuma novo zašumljenih predjela u „Landesu“.

† **Umrli članovi šumar. društva.** Dne 16. studena umro je jedan najrevnijih naših mlađjih šumara i članova ovoga društva Nikola Rajnović, kotarski šumar ogulinske imovne obćine, dne 24. studena pako umre Lavoslav Veiinger, šumar kod presvet. g. grofa Elza u Tovarniku, u 56. godini života svoga. Dne 17. studena opeta preminuo je od kapi podupirajući član našega društva, poznati i veleštovani ravnatelj rudarskih tvornica u Petrinji g. Šandor Schönbaher u 64. godini zaslužnoga života. Bila im lahka zemljica!

Boj sa medvjedom. Saobćujemo eto polag pisma g. L. Broziga podatke o dne 2. studena t. g. u vlastelinskoj šumi presvjetle gospoje Franjice pl. Ghyczy ustrieljenom te šumsko-dohodarstvenom uredu u Čabru priposlanom medvjedu (dotično njegove kože).

Stjepan Janeš gospoštijski podšumar, vršćei službu u šumskom odielu „Karnica“ kod Gerova — bavio se je u to doba poduglje brojenjem i bilježenjem gradjevnog drva — kad na jedanput primiet i njeko neobično šuštanje granah i lišća, obazriev se, opazi u daljini od 30 koračaja vrst crnog, a to tim više pogibelnijeg medvjeda.

Vidivši da medjed žuri ravno proti njemu, pokazjuć razjarenim mrmljanjem pripravnu želju za borbom, uhvati, da pogibelj koja mu prietjaše odvрати, za svoju malim zrnjem nabijenu dvocievku, opali i pogodi medvjeda, koji se u čas na gubicu sruši.

U ovom zgodnom trenutku htjede g. Janeš i drugu ciev na ranjenu zvier izpaliti, al na njegov neopisiv užas, puška mu zataji.

U vrieme tog neočekivanog slučaja oporavi se medjed, popne se još većma razjaren na stražnje noge te okrećuć glavom desno i lievo i bijuć zubi, posrne tuleć na svog protivnika, šumara Janeša.

Nezgodan položaj mjesta, gdje se borba zbila, ograničeno brežuljci i gustošom sa svih strana, podvostruči pogibelj podšumara time, što mu je nemoguće bilo nit pomisliti na bjeg.

U ovom veoma opasnom trenutku domisli se Janeš svoga malog lovačkog psa, kojeg je sa sobom poveo i napusti ga na medjeda. Pseto začme živahno lajati i navaljivati na opasnu zvjer, tako, da je, dočim je medvjed braneć se, navraćajuć i posrnujuć sa teškimi udarci svojih pandža proti psu, mogao Janeš međjutim iz tako ogradjene kotline, a tim i iz blizine opasnog razjareno biesnećeg neprijatelja pobjeći, imajuć samo rečenoj brzoi i sretnoj dosjetki spas života pripisati.

U vrijeme borbe pseta i medjeda, koja trajaše podulje vriemena, napuni Janeš opeta, izpražnjenu dvocievku, te kad svaki glas i lajanje umuče, podje oprezno na mjesto u misli, da će medvjeda krepana ili bar iznemogla naći, nu kad je tamo prispio, nenadje drugo do svoje drkćuće i psikajuće pseto. Razkopana zemlja bila je na mjestih krvlju pomiešana od ranjenog medjeda, dapače ista označivala je trag za pobjeglim, po kojem se Janeš za njim oprezno niz brdo spustiti mogao. Nadošav na dalečnu od 100 koračajah po prilici, opazi opet medvjeda na jednoj jeli medju granjem sjedećeg, te iznovično opali na njega bitac nabijene dvocievke, nemogav ipak još sveudilj medjeda ubiti, već ga samo teško rani.

Medjed se međjutim usljed toga spusti sa svog mjesta natraške, pokušav učiniti još nekoliko skokova, nasloni se na jelov panj, braneć se velikom snagom navaljivanju pseta. Janeš uzrujan u zbivšoj se borbi, prosuo je svu svoju zalihu baruta, tako da se nije mogao već dvocievkom služiti, nu vidiv ipak očevidnu iznemoglost medjeda, do sjetliv i odvažan priskoči k' njemu, te ga šumskim čekićem udari takvom žestinom po lubanji, da ga je u tren usmrtio. —

Životinja bijaše po gosp. F. Müttermülleru, kotarskom šumaru u Gerovu vagnuta, te 1 $\frac{1}{4}$ centa težka i dvie godine starom obnadjena.

Imenovanja. G. Stjepan Marinović, šumar. vježbenik u Pakracu i g. Šeringer, šumar kod gospoštije Turn Taxis, imenovani su šumari kod vlastelinstva Djakovačkoga. G. Mirko Lepušić dosada kod imovne obćine Križevačke, postao šumarom u Sinju. — G. Teodor Basara, abiturient šumarstva, izabran šumarom petrovaradinske imovne obćine. — G. Dioniz Sever, do sada šumarski vježbenik Gjurjevačke imovne obćine, izabran šumarom u Garešnici. — G. Gürtler, šumar gospoštije Čabarske, šumarom I. banske imovne obćine. — G. Gjuro Bayer, dosada nadšumar gospoštije u Veleševcih, šumarom imovne obćine Sisačke. — G. Dragutin Cernicki, kr. nadšumar, za privremenog upravitelja kr. šumskog ureda u Fužinah. — G. J. Novaković, do sada profesor šumarstva u Požarevcu, postao referentom šumarstva, kod kr. ministarstva financija u Beogradu. G. Just Belja abiturient šumarstva postao šumarom u Čikoli u Dalmaciji.

Umirovljeni. G. kr. šumarnik Dragutin Faller u Fužinah. — G. Gjuro Bayer, nadšumar knjevinje Thurn-Taxis, u Veleševcih.

Odlikovanja. G.g. c. kr. šumarski nadsavjetnik Ivan Salzer, c. kr. šumarski savjetnik Herman pl. Gutemberg, c. kr. šumarski nadzornik Ferdo Zigmundovski, c. kr. šumarski nadzornik V. Goll i c. kr. šumarski povjerenik A. Rosipal odlikovani su na izložbi u Trstu počastnimi diplomami i zlatnom kolažnom za suradništvo, za njihove po c. kr. ministarstvu za poljodeljstvo na izložbi izložene radnje. Osobitom radošću pako bilježimo odlikovanje velecićenjenog našeg zemljaka i odličnika g. šumarskog nadzornika za Dalmaciju.

Izpravak. U VI. svezku lanjskog tečaja ovoga lista, bijaše medju različitim vjestmi oglašena takodjer i „Mala zbirka zakona“ pri čem nam se podkrala pogreška, koju eto izpravljamo, da knjižica o šumskom zakonu 15 novč. stoji, to pako nije, jer šumski zakon stoji 25 novč. lovski zakon pako 20 novč. a. vr.

Dopisnica uredništva.

G. S. B. u Č. Članak „Korist šuma“ — nije za čitatelje šumarskog lista, u ostalom na drugom mjestu ovoga lista — možete prisposodabljajući uviditi, kako i što želimo da se u strukovnom našem časopisu piše. —

G. M. P. u K. (Slavonija). Zašto umukoste? — Javite se i opet jednom!

G. M. C. u K. Vaš članak za sad nemožemo upotriebiti — u ostalom čekamo odgovor.

G. N. K. u P. (Slavonija). Uzalud izčekivamo obećana — javite nam se.

G. F. Z. u Z. (Dalmacija). Srdačna hvala, — živio!

G. G. P. u P. Primismo i učinismo po volji.

G. J. N. u B. (Srbiji). Pismo primismo — traženo poslismo.

Stanje društvene blagajne

od 1. studenoga do 28. prosinca 1882.

	for.	nč.	for.	nč.
Ostatak svršetkom listopada 1882. u gotovom novcu i kamatonosno uloženo	.	.	99	40
Primitak od 1. studenoga do 28. prosinca 1882.....	.	.	945	53
Ukupno.....	.	.	1044	93
Izdatak od 1. studenoga do 28. prosinca 1882.....	.	.	229	98
Ostatak.....	.	.	814	95
i to u gotovini i u zagrebačkoj štedionici i zalagaonici kamatonosno uloženo.				
Tražbine:				
Na redovitim prinesicah pravih članova i na prijavljenih prinesicah podupirajućih članova (za g. 1879., 1880., 1881. i 1882.)	675	.		
Tražbine za uvrstbu oglasa u šumarskom listu.....	11	.		
Svota tražbina.....	686	.		

M. Vrbanić,
predsjednik.

Dr. V. Köröskényi,
tajnik.

P o t v r d a

uplaćenih društvenih prinosa od 1. studenoga do 20. prosinca 1882.

Sliedeća gg. članovi uplatiše u društvenu blagajnu: Grof Nugent Arthur 20 for. — Grof Janković Julio 15 for. — Barun Stifried 15 for. — Bubanović Julio 18 for. — Kafka Dragutin 19 for. 50 nč. — Švrljuga Stipica 18 for. — Josip Juraj Strossmajer biskup djakovački 18 for. — Charvat Josip 17 for. — Ivić Andrija 15 for. — Hirsch L. 15 for. — Gašparac Ante 15 for. — Kajganović M. 15 for.

— Dražić Josip 15 for. — Pollak Gustav 13 for. 80 nč. — Korošec Ante 12 for. — Dundjerović Ivan 12 for. — Renner Gustav 12 for. — Kreuz I. 12 for. — Urban Ante 12 for. — Hotovy Gustav 12 for. — Heldrich Miroslav 11 for. 67 nč. — Gruss Teodor 12 for. — Tomić Stjepan 9 for. — Jerbić Ivan 4 for. — Kőröskenji Aleks. 5 for. 80 nč. — Demetrović Gjuro 4 for. — Horvat Geiza 5 for. — Iskra Josip 5 for. — Frkić Stjepan 2 for. — Brnčić Ivan 4 for. — Bouček Otokar 7 for. — Beyer Gjuro 2 for. — Hlava Dragutin 8 for. — Lang Rikard 4 for. — de Alandsee Napolen 4 for. — Pohl Edo 4 for. — Farkaš Vatroslav 5 for. — Würth Edo 4 for. — Grospić Ferdo 3 for. — Radić Ivan 5 for. — Kadleček Ivan 4 for. — Sacher Josip 4 for. — Vitlačil Josip 4 for. — Hellebrand Josip 3 for. 80 nč. — Martinović Adolf 4 for. 80 nč. — Zikmundovski Ferdo 4 for. — Vihodil Gustav 8 for. — Jareš Juro 4 for. — Pantelić Gavro 4 for. — Brosig Ljudevit 4 for. — Brosig Rudolf 4 for. — Starčević Martin 4 for. — Fürster Petar 4 for. — Hercl Edo 4 for. — Knobloch Pavao 4 for. — Nanićini Dragutin 2 for. — Puk Mirko 2 for. — Rasbach Pavao 4 for. — Verner Vilim 4 for. — Barišić Pavao 4 for. — Böllein Koloman 4 for. — Böllein Dragutin 4 for. — Slapničar Edo 9 for. — Maisatz Viktor 5 for. — Dean Stjepan 5 for. — Mallin Virgil 4 for. — Čelija Ante 4 for. — Čerman Vatroslav 4 for. — Harrer Franjo 4 for. — Malner Josip 3 for. — Novara Ante 5 for. 80 nč. — Ringl Radoslav 4 for. — Perok Ladislav 5 for. 80 nč. — Brausil Miroslav 4 for. — Lippert Ivan 4 for. — Kuhinka Josip 4 for. — Mittermüller Miroslav 4 for. — Všetěčka Vojtjeh 4 for. — Dadourek Ante 4 for. — Urban Josip 4 for. — Tropper Ivan 4 for. — Slanec Franjo 6 for. — Ružička 4 for. — Perc Aleksander 4 for. — Gelinek Teodor 4 for. — Peklić Aleksander 4 for. — Vezić Nikola 5 for. 80 nč. — Kraus Gustav 5 for. — Kranj Božidar 5 for. 80 nč. — Brosig Ante 4 for. — Nemčić Edo 4 for. — Bunjik Koloman 4 for. — Petanjek Ivan 6 for. — Kraljević Ladislav 4 for. — Zobundjia Mio 6 for. — Zajc Karmelo 4 for. — Lončarić Vinko 4 for. 80 nč. — Laksar Dragutin 4 for. — Antoš Ivan 5 for. — Losert Adolfo 5 for. — Horvat Baltazar 9 for. 80 nč. — Mlinarić Elzear 5 for. — Riemer Ladislav 4 for. — zatim nadlugari i lugari: Kocian Petar 3 for. — Krbić Petar 3 for. — Todorović Mio 3 for. — Ljevačić Andrija 9 for. — Lončarević Pajo 9 for. — Strepački Mato 3 for. — Vlajsavljević Joso 4 for. — Šorak Mojsija 4 for. — Dmitrašinić Staniša 4 for. — Brdar Stevo 4 for. — Jerić Mojsija 4 for. — Dotlić Lazo 4 for. — Bobić Dmtar 4 for. — Simić Joso 4 for. — Čučak Dane 4 for. — Dozet Bude 4 for. — Svilar Mile 4 for. — Knežević Bude 4 for. — Knežević Ilija 4 for. — Zubović Stevo 4 for. — Vedriš Mato 2 for. — Dorčec Gjuro 2 for. — Hanžebović Nikola 2 for. — Hunjet Martin 2 for. — Kolarec Petar 2 for. — Kovačević Aleksa 2 for. — Maleković Jakob 2 for. — Marinčić Stipe 2 for. — Rašeta Nikola 2 for. — Sović Gjuro 2 for. — Slukić Mirko 2 for. — Skaurin Franjo 2 for. — Fuček Martin 2 for. — Gjureković Luka 2 for. — Turčić Ladislav 2 for. — Remenarić Stipe 2 for. — Kuštan Mio 3 for. — Marković Ivan 3 for. — Grba Sime 4 for. — Paić Adam 6 for. — Ožbolt Franjo 3 for.

— Brovet Vinko 3 for. — Lipovac Blaž 3 for. — Turk Vinko 3 for. — Zagar Eranjo 3 for. — Zagar Mato 3 for. — Mirčić Ivan 6 for. — Bosančić Božo 3 for. — Jakobovac Mato 3 for. — Kopic Mio 3 for. — Vukašinović Stjepan 3 for. — Miškrić Ante 3 for. — Markovac Jakob 3 for. — Vuković Tomo 3 for. — Knežević Franjo 3 for. — Vlaović Nikola 3 for. — Kladarić Zivko 3 for., — napokon knjižnica sl. gospodarskog ureda u Gospiću 4 for., — **ukupno 861 for. 37 nč.**

Sto nam gg. članovi nadoknadiše na poštadini, nismo ovdje uvrstili jer su tu prelazni novci u blagajni.

Predsjedništvo.

Stupili u društvo novom godinom gg.: 1. König Ivan izučeni šumar u Beču; — 2. Donadini Ivan kotarski šumar u Imotski u Dalmaciji; — 3. Štriga Miladin kr. kotarski šumar u Rujevu; — 4. Sever Deni kotarski šumar u Belovaru, — 5. Gettvert Andrija kotarski šumar u Miholjcu donjem; — 6. Mlinarić Elzear izučeni šumar u Zagrebu; — 7. Kranjc Božidar kotarski šumar u Djakovu; — 8. Kajganović M. kr. povjerenik kod šumsko-zemljarskoga katastra.

Izstupili iz društva gg.: 1. grof Janković Julio u Čepregu; — 2. Bollen Dragutin umirovljeni ravnatelj biskupskih dobara u Djakovu; — 3. Charvat Vojtjeh šumarski upravitelj u Markušici; — 4. Dražić Ivan trgovac u Vrbanji. — Losert Adolf kr. šumar u Zagrebu. — Izim toga odrekose se šumarskoga lista 25 lugara.

 Kod predsjedništva društva mogu se dobiti svi tečaji šumarskoga lista, tečaj za 1 for. 50 nč.; pojedini svežići za 40 nč.; gg. članovi koji na to reflektiraju neka to izvole prijaviti tečajem mjeseca siečnja, jer se na kasnije prijave neće moći obzir uzeti.

Gospoda članovi koji nebi dobili društveni list redovito, molimo, da ga s mjesta kod predsjedništva poštarskom dopisnicom reklamuju.

Gospoda članovi koji su nam priposlali novac, koji ovdje nebi bio iskazan, neka izvole odmah dopisnicom reklamovati, da možemo prema tomu shodna odrediti.

Predsjedništvo: Zagreb, marvinski trg br. 28. prvi kat.

Uredništvo: Križevci, Preradovićeve ulica br. 319.